

“Nu är jag orolig, har du märkt nånting?”

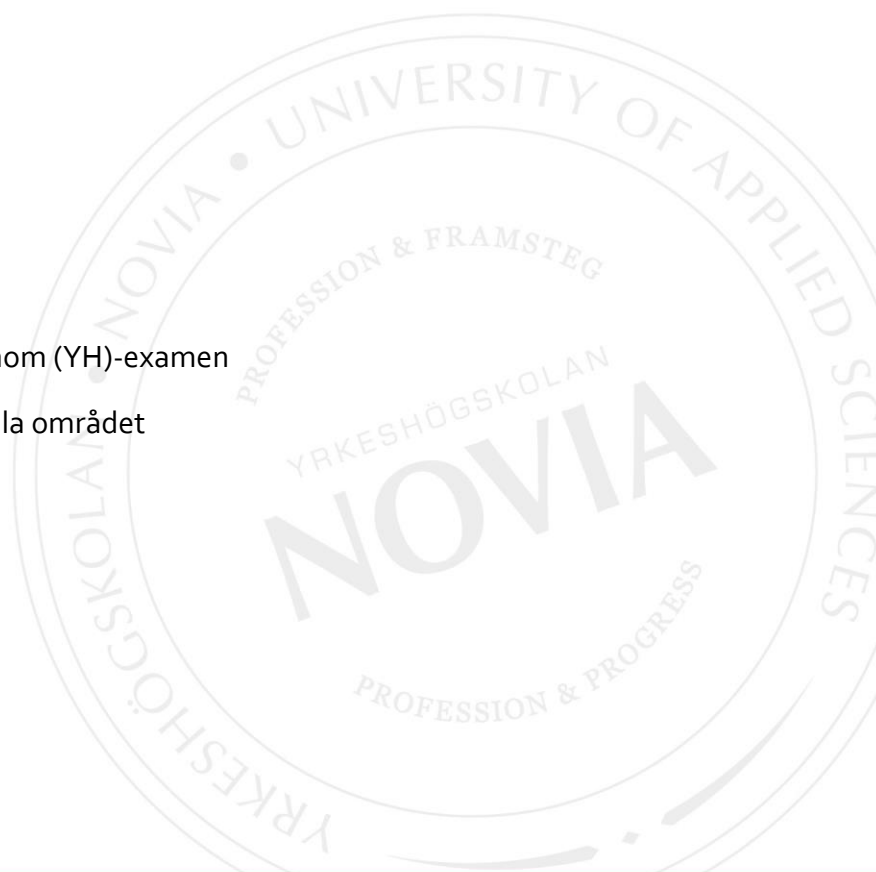
En kvalitativ studie kring pedagogernas förhållningssätt till oro för barn inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Jakobstad och Larsmo

Vesternäs Heidi

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningen för det sociala området

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Vesternäs Heidi

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik

Handledare: Blomström Carita och Lillbacka Ralf

Titel: "Nu är jag orolig, har du märkt nånting?" – En kvalitativ studie kring pedagogernas förhållningssätt till oro för barn inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Jakobstad och Larsmo.

Datum 17.4.2018 Sidantal 51

Bilagor 5

Abstrakt

Detta examensarbete "Nu är jag orolig, har du märkt nånting?" har som syfte att studera pedagogernas förhållningssätt till oro för barn inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Jakobstad och Larsmo. Examensarbetet har gjorts på uppdrag av familjeservicecentralen inom Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad. Intresset för ämnet baserar sig på det låga antalet barnskyddsanmälningar från småbarnspedagogiken inom området.

I examensarbetets teoridel beskrivs barnskyddet och barnskyddsanmälningar, småbarnspedagogiken i daghemmen samt Ta upp oron-metoden. Gällande småbarnspedagogiken behandlas främst barnet i sitt sociala sammanhang samt pedagogens roll.

Undersökningen i examensarbetet har gjorts kvalitativt med hjälp av intervjuer i totalt fyra daghem inom Jakobstad och Larsmo. Intervjuerna har behandlat frågor som i vilket skede samt på vilket sätt oron för ett barn tas upp med föräldrarna samt hur samarbetet med de sociala myndigheterna upplevs.

Enligt pedagogerna är det viktigt att skapa ett förtroendefullt samarbete mellan pedagogerna och barnets föräldrar. I en förtroendefull relation är det lättare att ta även svårare ärenden till tals.

Ett tätt och förtroendefullt samarbete mellan småbarnspedagogiken och de sociala myndigheterna ger synergi till båda parterna genom att pedagogerna kan vägleda barnens familjer ännu bättre samtidigt som de sociala myndigheterna kan ge familjerna insatser i ett ännu tidigare skede.

Språk: svenska

Nyckelord: Ta upp oron-metoden, småbarnspedagogik, dagvård, daghem, pedagog, förälder, föräldrasamarbete, barnskydd, oro.

BACHELOR'S THESIS

Author: Vesternäs Heidi

Degree Programme: Social Services, Vaasa

Specialization: Early Childhood Education

Supervisor(s): Blomström Carita and Lillbacka Ralf

Title: "Now I'm worried – have you noticed anything?" – A qualitative study of the teachers' approach regarding worry about children in the Swedish-speaking early childhood education in Jakobstad and Larsmo.

Date 17.4.2018 Number of pages 51

Appendices 5

Abstract

The aim of this thesis "Now I'm worried, have you noticed anything?" is to study the approach of the day care centre teachers regarding concern for children in the Swedish-speaking early childhood education in Jakobstad and Larsmo. The thesis is made on behalf of the Centre for Family Services (*familjeservicecentralen*) at The Department of Social Services and Health Care in the Jakobstad Region. The interest in this subject is based on the low amount of child protection notifications received from the early childhood education centres in the area.

The theory part of the thesis defines child protection and child protection notifications, early childhood education at the day care centres as well as The Anticipation Method for Taking up One's Worries. Regarding the early childhood education, the child in its social context and the teacher's role, are primarily defined.

The qualitative study has been carried out using interviews as a method at in total four day care centres in Jakobstad and Larsmo. Questions such as 'at which point' and 'in what way' the worry about a child is brought up with the parents, and how the co-operation with the social authorities is experienced, have been used.

According to the teachers, it is important to create a co-operation based on a mutual confidence between the teachers and the parents of the child. In a confidential relation, difficult issues are easier to take up and bring into discussion.

A close and confidential co-operation between the early childhood education and the social authorities creates a synergy between both actors. As a result, the teachers are able to guide the children's families even better whilst the social authorities can provide the families help at an even earlier stage.

Language: Swedish

Key words: The Anticipation Method for Taking up One's Worries, early childhood education, day care, day care centre, teacher, parent, co-operation with parents, child protection, worry.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte	2
3	FN:s konvention om barnens rättigheter.....	2
4	Programmet för utveckling av barn- och familjetjänsterna (LaPe).....	3
5	Barnskyddet	3
5.1	Socialvårdslagen	4
5.2	Barnskyddslagen	5
5.3	Bedömning av stödbehov/barnskyddsanmälan	6
5.4	Familjeservicecentralen i Jakobstad	6
5.4.1	Barnskyddsanmälningar inom familjeservicecentralens verksamhetsområde	7
6	Barndagvården och småbarnspedagogiken	10
6.1	Lagstiftning och styrdokument som reglerar den småbarnspedagogiska verksamheten.....	11
6.1.1	Grunderna för planen för småbarnspedagogik.....	12
6.2	Daghemmet.....	13
6.3	Barnet i daghemmet.....	14
6.3.1	Barnet som individ.....	14
6.3.2	Barnets trygghet och anknytning.....	15
6.3.3	Barnet och leken	15
6.4	Pedagogens roll och uppgifter.....	16
6.4.1	Pedagogens och barnets anknytning	17
6.4.2	Pedagogen och den heterogena daghemsgruppen.....	18
6.4.3	Pedagogen och barnets individuella läroplan	18
6.4.4	Observation, reflektion och utvärdering.....	18
6.4.5	Pedagogens utmaningar	19
6.4.6	Samarbetet mellan pedagogen och föräldrarna	20
6.4.7	Multiprofessionellt samarbete	22
6.4.8	Samarbetet mellan daghemmet och barnskyddet.....	22
7	Oro för barnet.....	23
7.1	Beteenden och relationer att observera.....	23
8	Ta upp oron-metoden.....	25
8.1	Bekymmerszonerna	25
8.2	Samtalets förberedelser och utvärdering.....	26
8.3	Förhållningssätt vid svåra samtal.....	27
8.4	Utbildning i Ta upp oron-metoden inom Kaste familjeprojektet II	28

8.4.1	Kunskap och utbildning i Ta upp oron-metoden hos pedagogerna inom småbarnspedagogiken i medlemskommunerna	28
9	Undersökningen.....	29
9.1	Val av metod.....	29
9.2	Val av urvalsmetod	30
9.3	Datainsamling och sekretess	30
9.4	Analys av intervjuerna	32
10	Resultatredovisning av undersökningen.....	32
10.1	Användningen av Ta upp oron-metoden inom daghemmen och pedagogernas kännedom om handlings-schemat uppgjort inom "Kaste-projektet" .	32
10.2	Ta upp oron med barnets föräldrar	34
10.2.1	Förtroende mellan pedagoger och föräldrar	34
10.2.2	I vilket skede och hur tas oron upp med föräldrarna?	34
10.2.3	Vad händer efter att oron tagits upp?	36
10.2.4	Var går "smärtgränsen" för att ta upp oron och för att ta itu med problemen?.....	37
10.3	Oro ur barnets måendeperspektiv och barnskydd.....	38
10.3.1	Livskriser och barnskydd.....	39
10.3.2	Familjens värdegrund och barnskydd	40
10.4	Pedagogen som stöd för barnet och föräldrarna	40
10.5	Pedagogens stora oro för ett barn och kontakten med de sociala myndigheterna.....	42
10.6	Pedagogernas syn på barnskydd samt samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet.....	43
10.6.1	Barnskydd	43
10.6.2	Pedagogernas syn på samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet.....	44
10.6.3	Pedagogernas önskemål gällande samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet	44
10.7	Pedagogernas kännedom om Social- och hälsovårdsverket i Jakobstads blankett gällande "Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet"	45
11	Slutdiskussion och kritisk granskning.....	45
	Källförteckning	49

Bilagor

1 Inledning

Jag har i min utbildning till socionom valt att profilera mig inom småbarnspedagogik, för att bli behörig barntädgårdslärare för barn i åldersgruppen ett till fem år. Redan innan jag inledde mina socionomstudier kom jag i kontakt med barnskyddet via mitt arbete och därigenom har mitt intresse för barnskydd vaknat. Detta är anledningen till att jag i mitt examensarbete har valt ett sådant tema så att jag har kunnat kombinera både småbarnspedagogik och barnskydd. Att utreda pedagogers förhållningssätt till oro för ett barn på uppdrag av familjeservicecentralen inom Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad har gett mig denna möjlighet.

Många barn tillbringar idag en stor del av dagen utanför hemmet när föräldrarna förvärvsarbetar. Av dessa barn deltar majoriteten i småbarnspedagogik. Detta innebär att många utomstående vuxna har en god inblick i barnens situation hemma. Ett nära samarbete mellan daghem och föräldrar gör att pedagogerna kan stötta föräldrarna i fostran av barnen. Ifall daghemspersonalen märker att ett barn mår dåligt eller far illa, är det deras skyldighet att ta upp denna oro med föräldrarna och/eller barnskyddet.

Familjeservicecentralen och dithörande barnskydd hör till Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, vars medlemskommuner är Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby och Larsmo. Till familjeservicecentralen inkommer många barnskyddanmälningar årligen, men endast ett fåtal från småbarnspedagogiken. För att få en större förståelse för statistikuppgifterna gällande småbarnspedagogiken, är det viktigt att utreda i vilket skede och hur pedagogerna tar upp sin oro för ett barn med föräldrarna och hur de följer upp barnets situation.

År 2011 - 2015 utbildades bl. a. pedagogerna inom småbarnspedagogiken i Ta upp oron-metoden. Har utbildningen inom Ta upp oron-metoden hjälpt dem att ta sin oro till tals i ett tidigt skede?

Mitt examensarbete består av en teoridel, där jag redogör för barnskyddet, småbarnspedagogiken samt Ta upp oron-metoden. Jag har valt att i kapitlet Småbarnspedagogiken fokusera främst på barnet i sitt sociala sammanhang samt hur pedagogerna ser och stöder det enskilda barnet i gruppen för att bedöma behov av stöd och gå vidare med sin oro. Att ta upp oron gällande brister i barnets sociala utveckling, när det omfattar även barnets familj, kan vara mycket svårare än att t.ex. ta upp oron för ett barn med fysiska eller kunskapsmässiga svårigheter. I examensarbetet använder jag begreppet "föräldrar", men det kan även omfatta andra vårdnadshavare. Därtill har begreppet

småbarnspedagogik ersatt begreppet dagvård, medan jag har valt att använda båda begreppen i mitt examensarbete. Detta eftersom begreppet dagvård används i en stor del av litteraturen samt i andra källor.

Efter teoridelen följer en redovisning av undersökningen som utförts bland pedagoger i svenskspråkiga daghem i Jakobstad och Larsmo. Jag har valt att koncentrera undersökningen till att omfatta endast dessa kommuner. De övriga medlemskommunerna i Social- och hälsovårdsverket undersöks inte i detta examensarbete. Anledningen till att jag har valt att utföra undersökningen inom daghemmen är att den största andelen barn deltar i småbarnspedagogik just inom daghemmen. Orsaken till att jag valt de svenskspråkiga daghemmen är att mitt modersmål är svenska och jag ville utföra undersökningen på mitt eget modersmål.

2 Syfte

Syftet med mitt examensarbete är att utreda i vilket skede och hur pedagogerna i de svenskspråkiga daghemmen i Jakobstad och Larsmo tar upp sin oro för ett barn med barnets föräldrar. Har pedagogerna kunskaper om Ta upp oron-metoden? Ifall de har, använder de metoden och har de nytta av den? Känner pedagogerna till hur de går till väga när oron för ett barn är stor och de behöver kontakta de sociala myndigheterna? Därtill vill jag med hjälp av undersökningen få fram pedagogernas synpunkter på samarbetet med de sociala myndigheterna.

3 FN:s konvention om barnens rättigheter

Barn är en av de sårbara grupperna i vårt samhälle. Allt som sker i barndomen påverkar barnens framtida liv. Därför är det viktigt att alla barn respekteras som enskilda kompetenta individer och med samma värde som vuxna. I Finland respekteras barnen på ett bra sätt jämfört med många andra länder, men även här finns det barn som har det svårt. För att uppmärksamma barnen och deras mänskliga rättigheter har FN gjort ett nationellt avtal, som är rättsligt bindande och som många länder har undertecknat - även Finland. Med hänvisning till bl.a. detta avtal och annan lagstiftning har gemene man skyldighet att ingripa om ett barn far illa (eller misstanke därom finns). För att synliggöra dessa rättigheter har jag valt att kort redogöra för barnkonventionen. (Unicef, 2017).

I FN:s konvention (Unicef, 2017) om barnens rättigheter, barnkonventionen, finns fyra grundläggande principer: ”Alla barn har samma rättigheter och lika värde”, ”Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn”, ”Alla barn har rätt till liv och utveckling” och ”Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad”. Dessa principer återkommer i all lagstiftning och i alla styrdokument som omfattar barnen och återkommer i detta examensarbete.

4 Programmet för utveckling av barn- och familjetjänsterna (LaPe)

I dagens Finland mår de flesta barn och unga bra, men ojämlikheten i välbefinnandet har ökat. För att svänga trenden har den nuvarande regeringen, under ledning av statsminister Juha Sipilä, startat ett spetsprojekt för att utveckla barn- och familjetjänsterna. Meningen med projektet är att öka välbefinnandet hos barnen, ungdomarna och familjerna samt ta tillvara och stärka de egna resurserna. Utvecklingsprogrammet styrs av fyra principer: ”barnets rättigheter och barnets bästa”, ”stärkande av barnens, ungdomarnas och familjernas egna resurser”, ”barn- och familjeorientering” samt ”en mångfald av familjereformer”. Målet med projektet är att tyngdpunkten i framtiden ligger på förebyggande tjänster och att basservicen ökar. Fokus ligger på barnets bästa och att stöda föräldraskapet. Att samordna tjänsterna till en helhet och kunna ge rätt stöd i rätt tid skulle leda till inbesparning av kostnader samt en minskning av vård- och institutionskostnader gällande barn och unga samt deras familjer. Och viktigast av allt - barnens, de ungas samt familjernas välmående skulle öka och problemen skulle tas itu med i ett tidigt skede innan de blivit grava. Förändringarna på besluts- och servicenivå förväntas vara gjorda år 2019, medan man förväntas kunna se förbättringar i välbefinnandet år 2025. (Social- och Hälsovårdsministeriet, 2016, s. 2 - 3; Social- och Hälsovårdsministeriet, 2017).

5 Barnskyddet

Barnskyddets uppgift är att stöda barnet och föräldrarna samt att arbeta för deras bästa. Barnskyddets värderingar baseras på Finlands grundlag, samt överenskomna internationella avtal om mänskliga rättigheter som grundar sig på mänskliga och människorättsliga värderingar såsom människovärdets okränkbarhet, rättvisa och delaktighet. Barnskyddet ska identifiera diskriminerande och omänsklig behandling och ingripa när sådant förekommer. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017).

Barnskyddets åtgärder ska planeras och förverkligas utgående från barnets perspektiv och att resultatet blir så bra som möjligt för honom/henne. Ifall ingen bra lösning finns, väljs det minst dåliga. Barnets åsikt ska alltid höras, hans/hennes önskemål ska beaktas och han/hon ska kunna aktivt påverka sitt eget liv. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017).

Barnskyddet ser, förutom till barnets bästa, även till familjens bästa. Familjer stöds via allmänna tjänster, men för de familjer som är i behov av särskilt stöd, erbjuder och utvecklar barnskyddet stödåtgärder och särskilda tjänster. Viktigt är att stöda familjelivet (både barn och föräldrar), skapa förutsättningar för att föräldrarna ska orka samt värna om barn-föräldrarelationen. Både barn och föräldrar ska vara delaktiga i det arbete och de beslut som gäller dem. Det är viktigt att även trygga utkomst, boende, barnens dagvård och utbildningsmöjligheter som är betydande faktorer i familjens liv. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017).

Gällande de barn- och familjeorienterade tjänsterna som förändras och förnyas i och med regeringens utvecklingsprogram (LaPe) och som berör barnskyddet, kommer följande förändringar att ske: familjecentrum kommer att bildas där lågtröskeltjänster formar ett nätverk, klienternas behov kommer att påverka barnskyddets utformning, klienter som berörs av skilsmässosituationer ska ha tillgång till tjänster som stöder försoning samt kunskap- och stödcentrum ska bildas där tillgång till krävande tjänster är samordnade. Därtill kommer föräldrastödet att stärkas. (Social- och Hälsovårdsministeriet, 2017).

5.1 Socialvårdslagen

En ny socialvårdslag (2014/1301) trädde i kraft 30.12.2014 och syftar till att (1§) upprätthålla samt främja den sociala tryggheten och välfärden. Därtill syftar lagen till att öka jämlikheten och delaktigheten samtidigt som alla medborgare ska på lika grunder ha möjlighet till kvalitetsmässigt god socialservice och gott bemötande. Därtill ska socialvården tillsammans med andra aktörer samarbeta för att lagens syften ska uppnås. Socialvårdslagen tillämpas inom den kommunala socialvården (2§, 1 mom.).

Enligt socialvårdslagen (2014/1301, 5§) ska barnets intresse tas i beaktande och hans/hennes utveckling och välfärd tryggas. Barnet ska bemötas och få omvårdnad enligt hans/hennes ålder och utvecklingsnivå, få växa upp i en trygg omgivning med respekt för hans/hennes fysiska och psykiska integritet samt han/hon ska stöttas i att bli en självständig och ansvarstagande individ.

Socialvårdslagen (2014/1301) fokuserar på barn, unga och de personer som är i behov av särskilt stöd (6§), så att välfärden främjas och att de får rådgivning, handledning samt det stöd och den hjälp de behöver. Föräldrarna ska stöttas i vården, omsorgen och fostran av sitt barn (13§). Flera olika serviceformer finns att tillgå som stöd för familjerna och familjemedlemmarna. När stödbehovet utretts, ska en klientplan (39§) utarbetas och en kontaktperson (42§) inom socialvården utses. Undantag till krav på kontaktperson finns i de fall där ”en annan arbetstagare som ansvarar för servicen” har utsetts eller om det av någon anledning anses påfallande onödigt att en egen kontaktperson utses.

5.2 Barnskyddslagen

Barnskyddslagen (2007/417) är till för barnets bästa och för att barnet ska få en mångsidig och harmonisk utveckling i en trygg uppväxtmiljö samt särskilt skydd (1§). Barnskyddets uppgift är att stöda föräldrarna i fostran och omsorg om barnet och ordna de stödåtgärder och tjänster som behövs (2§, 3 mom.). I första hand ska stödåtgärder och tjänster ordnas inom öppenvården, förutsatt att barnet inte är i fara och måste vårdas utom hemmet (3§). Familjeåterförening är på sikt målet när barnet måste placeras utanför hemmet (4§).

När barnet blir klient inom barnskyddet, bär en socialarbetare enligt barnskyddslagen (2007/417) ansvar för barnets angelägenheter (13b§) och en klientplan (30§) ska utarbetas. Barnet och föräldrarna ska vara delaktiga i arbetet (30§) och barnets åsikt och önskemål ska beaktas med hänsyn till hans/hennes ålder och utvecklingsnivå (20§). Barnskyddslagen (2007/417, 20§, 2 mom.) hänvisar till förvaltningslagen (434/2003, 34§) gällande barn som uppnått tolv års ålder och därav har rätt att föra sin egen talan.

Som klient inom barnskyddet fås, förutom de stödåtgärder som erbjuds enligt socialvårdslagen, även barnskyddets öppenvårdstjänster enligt barnskyddslagen (2007/417). Till barnskyddets stödåtgärder inom öppenvården (36§) är ”stöd för utredning av barnets och familjens problemsituation”, ”ekonomiskt eller annat stöd för barnet [...]”, ”vård- och terapiserie som stöder barnets rehabilitering”, ”intensifierat familjearbete”, ”familjerehabilitering” samt ”andra tjänster och stödåtgärder som stöder barnet och familjen”. Även möjlighet till korttidsplaceringar (37§, 2 mom.) inom öppenvården finns med föräldrarnas samtycke, och även barnets samtycke när han/hon är tolv år fyllda. Brådskande placeringar (38§) är aktuella om barnets hälsa och utveckling är i akut fara - antingen p.g.a. barnet självt eller hos föräldrarna eller omgivningen. Placering eller omhändertagande kan användas som sista utväg när andra insatser inte hjälpt.

Eftervård enligt barnskyddslagen (2007/417) ordnas för de barn som varit i vård utom hemmet i över sex månader (75§, 1 mom.). Eftervården avslutas senast fem år efter att placeringen upphört, dock senast när klienten uppnår 21 års ålder (75§, 3 mom.).

5.3 Bedömning av stödbehov/barnskyddsanmälan

I barnskyddslagen (2007/417) stadgas om anmälningsskyldighet (25§). Där nämns dagvårdspersonalens och andra yrkesutbildade personers anmälningsskyldighet när de fått kännedom om föräldrarnas omsorgssvikt av barnet, andra omständigheter som kan hämma barnets utveckling eller om barnets beteende gör att barnskyddsbehovet bör utredas.

När barnskyddsanmälan inkommit görs, enligt barnskyddslagen (2007/417, 26§), en utredning om barnet är i behov av barnskydd. Samtidigt ser man över stödbehovet enligt socialvårdslagens stödtjänster. När en bedömning görs av stödbehov, åtgärder och tjänster, utreder en socialarbetare familjens resurser att ge barnet den vård och fostran som krävs. I första hand utreds ärendet enligt socialvårdslagen, men ifall ärendet gäller våld eller sexuella övergrepp utreds ärendet alltid enligt barnskyddslagen (Back, personlig kommunikation 16.11.2017). Enligt barnskyddslagen (2007/417, 26§) görs bedömningen vid behov multiprofessionellt och ska inledas senast den sjunde vardagen efter att anmälan inkommit och vara klar senast inom tre månader.

5.4 Familjeservicecentralen i Jakobstad

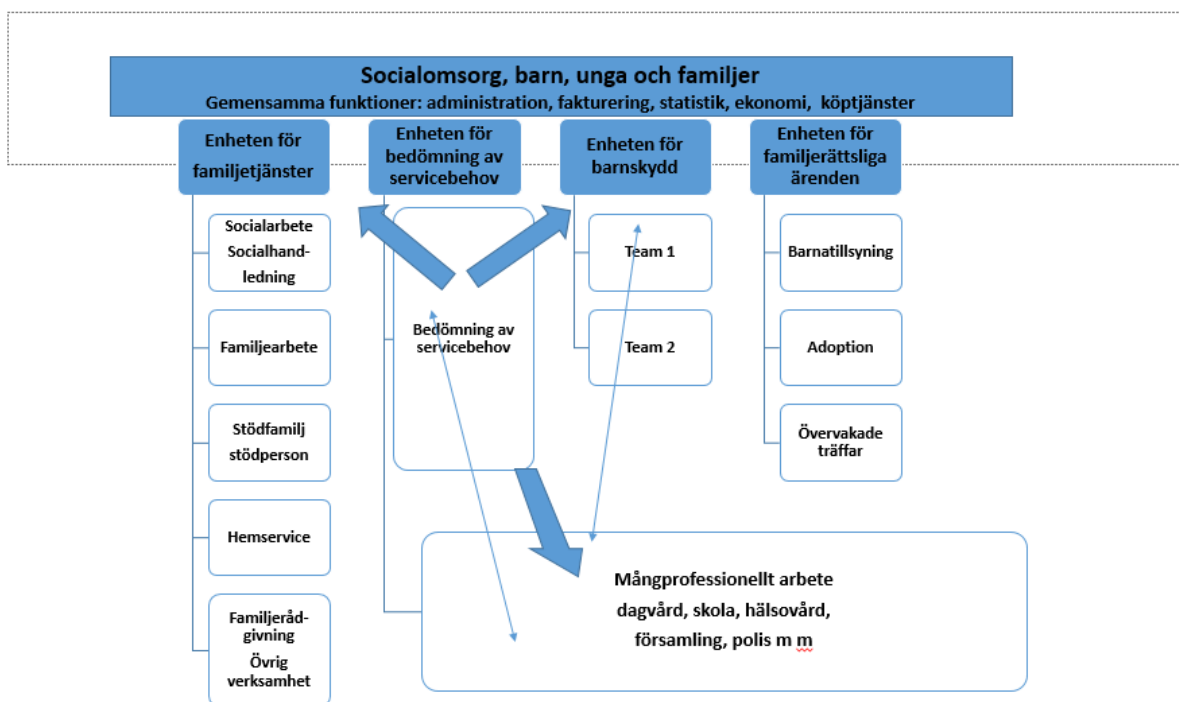
Barnskyddet ingår i familjeservicecentralen inom Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad. Familjeservicecentralen består av fyra enheter (figur 1, s. 7) - *enheten för familjetjänster, enheten för bedömning av servicebehov, enheten för barnskydd samt enheten för familjerättsliga ärenden*. Enligt socialvårdslagen (2014/1301) har individen rätt att få social service av familjetjänsterna utan att vara klient inom barnskyddet. Till enheten för familjetjänster (förebyggande barnskydd) hör socialarbete och socialhandledning, familjearbete, stödfamilj och stödperson, hemservice samt familjerådgivning och övrig verksamhet. Till övrig verksamhet räknas t.ex. Folkhälsans föräldrakraftsgrupper, vilka familjeservicecentralen samarbetar med, ekonomiskt stöd och lägerverksamhet. (personlig kommunikation med Back, 7.11.2017; Back, 2018a).

När en individ (ett barn, en ungdom eller en förälder) är i behov av hjälp och stöd av olika slag, eller när en barnskyddsanmälan kommer till familjeservicecentralens kännedom gör Enheten för bedömning av servicebehov en bedömning för att se vilken hjälp individen

behöver. Detta kan gälla allt från en mor som är trött och bekymrad över sitt spädbarn som inte sover på nätterna till brådskande barnskyddsärenden. Enheten för bedömning av servicebehov avgör om det finns behov av fortsatta stödåtgärder. Enheten för familjetjänster stöder via socialvårdslagen och Enheten för barnskydd via barnskyddslagen. Inom familjeservicecentralen görs ett mångprofessionellt arbete. Ett mångprofessionellt samarbete sker även med dagvården, skola, hälsovård, polis m.m. (Back, 2018a).

Enheten för barnskydd är indelat i två olika team. De båda teamen ska börja arbeta enligt Hackney-metoden. Metoden innebär i stora drag att man arbetar utgående från ett holistiskt synsätt där både barnet och familjen beaktas. Teamen är multiprofessionella. Man syftar till kortare och intensiva stödinsatser för barnet och familjen. (Back, personlig kommunikation 16.11.2017; Back, 2018a).

Enheten för familjerättsliga ärenden består av områden som barnatillsyning, adoption och övervakade träffar. (Back, 2018a).

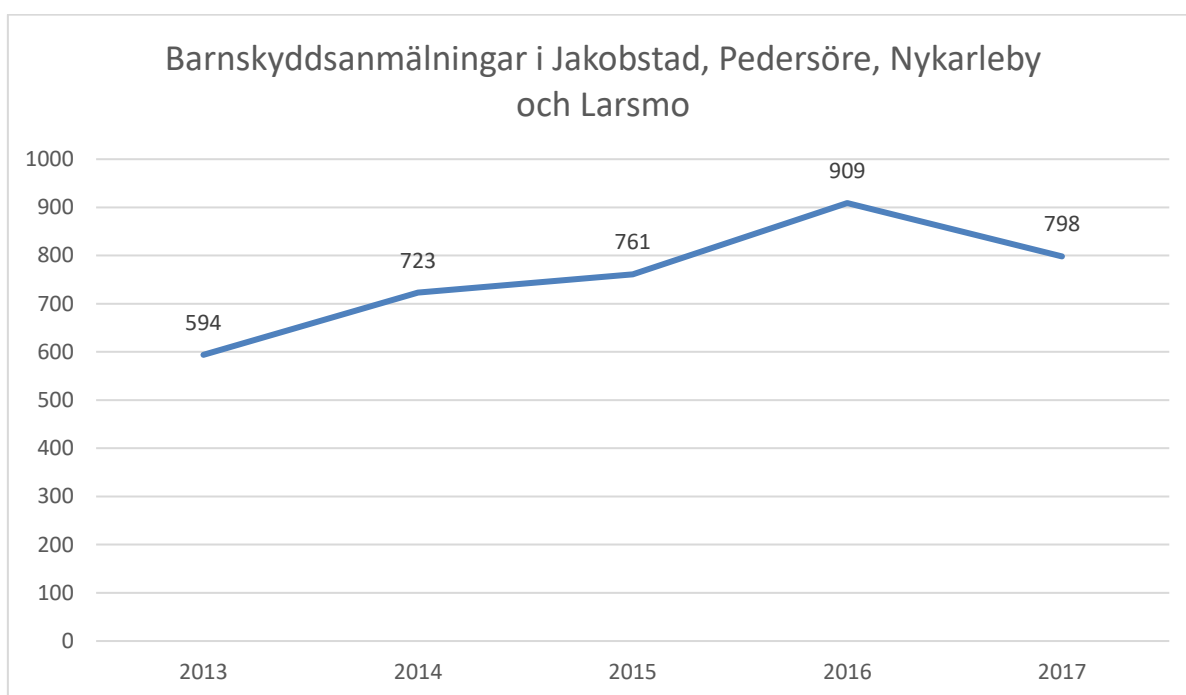
Figur 1. Familjeservicecentralens organisation. (Back, 2018a).

5.4.1 Barnskyddsanmälningar inom familjeservicecentralens verksamhetsområde

Familjeservicecentralen redovisar statistikuppgifter till Institutet för hälsa och välfärd enligt åldersgrupperna 0 - 2 år samt 3 - 6 år, gällande de yngsta barnen. Detta innebär att det inte finns uppgifter specifikt för åldersgruppen 1 - 5 år. Därför har jag valt att presentera de siffror

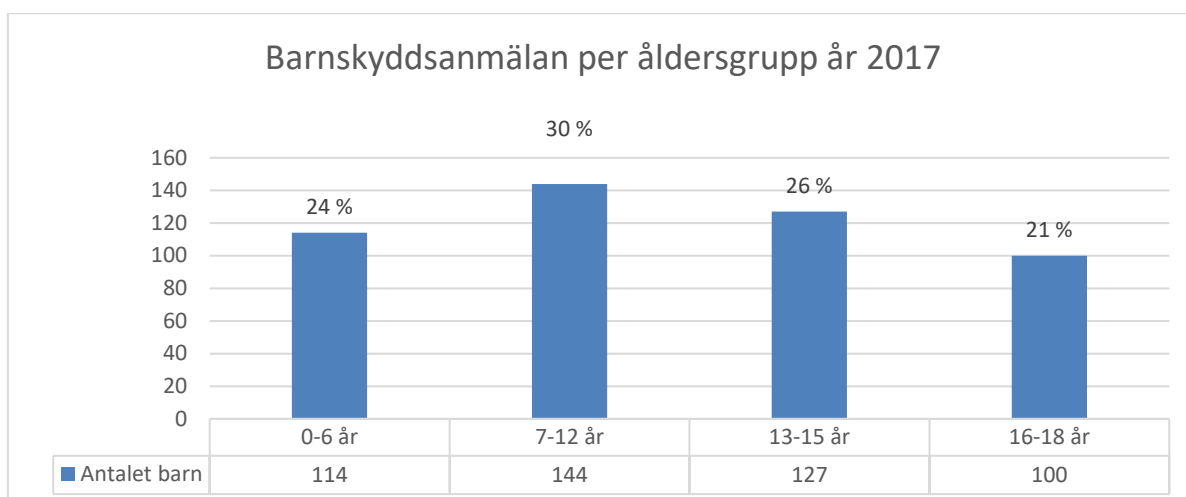
som finns gällande åldersgrupperna 0 - 2 år samt 3 - 6 år, trots att barnen under ett år vårdas i hemmet och sexåringarna deltar i förskoleundervisningen. Morgon- och eftermiddagsvården av förskolebarn hör fortsättningsvis till småbarnspedagogiken. Vidare vill jag påpeka att en del av statistiken som presenteras gäller *antalet barnskyddsanmälningar* (figurena 2, 4 och 5) eller *antalet barn* (figur 3) för vilka barnskyddsanmälningar gjorts. Det innebär att det kan ha gjorts flera barnskyddsanmälningar på ett och samma barn.

Antalet barnskyddsanmälningar som inkommit till familjeservicecentralen i Jakobstad har ökat mellan åren 2012 till 2016, medan en liten nedgång har skett under år 2017. I dessa siffror, som presenteras här, ingår *inte* de föregripande barnskyddsanmälningarna, d.v.s. barnskyddsanmälningar gällande ofödda barn.

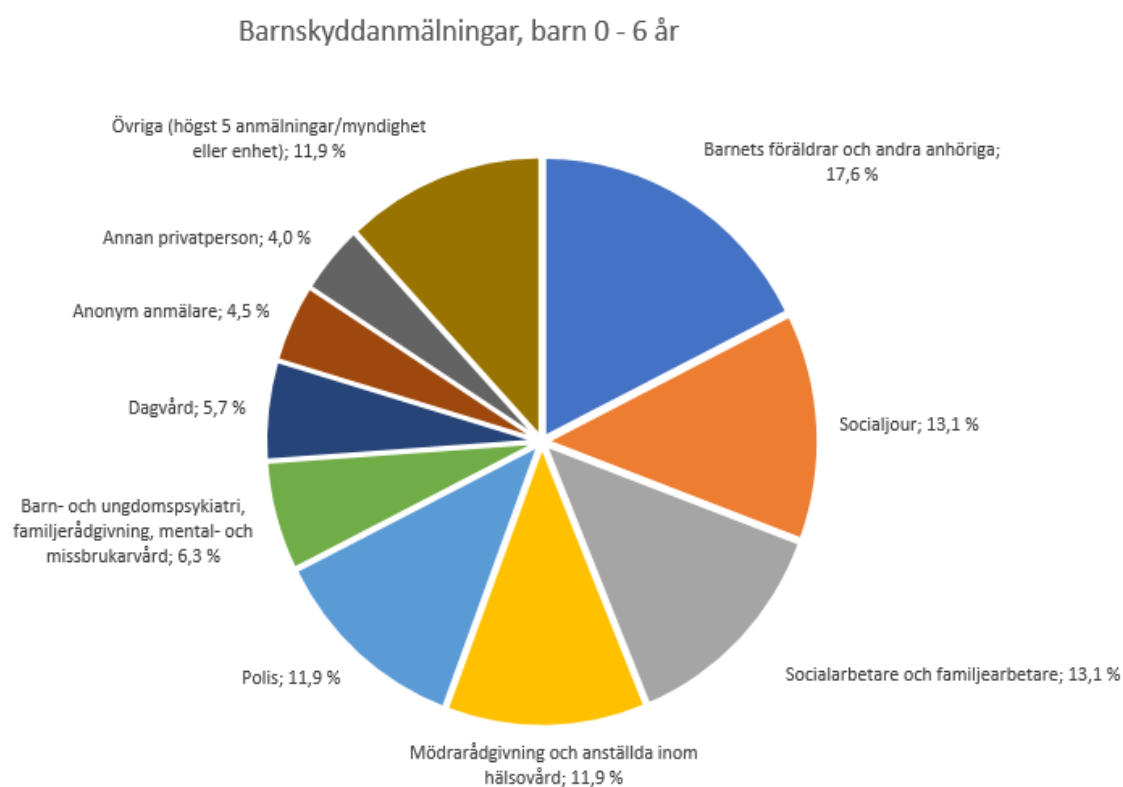
Figur 2. Det totala antalet inkomna barnskyddsanmälningar under åren 2013 – 2017. (Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018a).

Det totala antalet barn, för vilka barnskyddsanmälan gjordes år 2017, var 485 st. De allra flesta barnskyddsanmälningar gällde skolbarn, medan barn i åldern noll till sex år stod år 2017 för knappt en fjärdedel. Barnskyddsanmälan enligt åldersgrupp för åren 2013 - 2016 finns som bilaga (Bilaga 1).

Figur 3. Antalet barn för vilka barnskyddsanmälan gjorts under år 2017. (Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018a).

Barnskyddsanmälningar görs av många olika instanser och personer. Av samtliga barnskyddsanmälningar (798 st) som gjordes under år 2017 gällande barn 0 - 18 år stod polisen för den största delen, 24 % (192 st), av anmälningarna. Därefter följde skolan med 12 %, socialjouren med 11 %, socialarbetarna och familjearbetarna med 9 % samt föräldrarna med 8 %. Därefter syns en jämn spridning gällande varifrån anmälningarna kommit. (Back, 2018b).

Figur 4. Barnskyddsanmälningar enligt anmälare, år 2017. (Back, 2018b).

År 2017 gjordes 176 barnskyddsanmälningar på barn i åldern 0 - 6 år, totalt anmäldes 114 barn. Från dagvården/småbarnspedagogiken gjordes 10 anmälningar, samtliga för olika barn, vilket innebär att tio barn anmäldes. (Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018a; Back, 2018a; Back, 2018b).

På basen av anmälningsskyldighet har dessa barnskyddsanmälningar inkommit från dagvården under åren 2012 - 2017. Under åren 2013 - 2017 gjordes från dagvården 61 anmälningar på 54 barn. (Back, 2018c).

Figur 5. Antalet barnskyddsanmälningar från dagvården/småbarnspedagogiken 2012 - 2017. (Back, 2018c).

6 Barndagvården och småbarnspedagogiken

En stor del av barnen i åldern 1 - 5 år deltar i småbarnspedagogik. Gällande 0 - 2-åringar var år 2014, enligt OECD, 27,9 % av de finländska barnen i dagvård. Motsvarande andel av 3 - 5-åringar var 73,8 %. Målet för alla EU-länder är att motsvarande andel ska vara 95 % år 2020. Detta innebär att en ännu större andel av barnen kommer i framtiden att delta i småbarnspedagogik. (Lillkvist, 2017, 6 september; Karila et al., 2017, s. 32).

I Jakobstad ligger deltagandet i småbarnspedagogik över landets medeltal.

Tabell 1. Barn inom småbarnspedagogiken i Jakobstad 31.12.2017 (enligt april 2017). (Enbacka, 2017).

Födelseår	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011*
Barnets ålder	< 1	1	2	3	4	5	6
Antal födda		187	167	175	190	202	191
Barn inom småbarnspedagogiken	1	67	114	139	157	174	138
Andel av årskullen (%)		35,8	68,3	79,4	82,6	86,1	72,3

* förskolebarn läsåret 2017-2018

I Larsmo ligger deltagandet i småbarnspedagogik rejält under landets medeltal. Av barn i åldern ett till sex år deltog år 2017 42,3 % i småbarnspedagogik. Till sexåringarnas (förskolebarnens) småbarnspedagogik räknas deltagandet i morgon- och eftermiddagsvård.

Tabell 2. Barn inom småbarnspedagogiken i Larsmo 31.12.2017. (personlig kommunikation med Källman 20.2.2018).

Födelseår	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011*
Barnets ålder	< 1	1	2	3	4	5	6
Antal födda	96	97	96	105	115	104	122
Barn inom småbarnspedagogiken	0	10	32	51	68	48	61
Andel av årskullen (%)	0	10,3	33,3	48,6	59,1	46,2	50,0

* förskolebarn läsåret 2017-2018

6.1 Lagstiftning och styrdokument som reglerar den småbarnspedagogiska verksamheten

Småbarnspedagogiken styrs av lagstiftning och styrdokument som utgår från barnets bästa och hans/hennes behov. Ett av de viktigaste styrdokumentet, som tillsammans med "Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och förordningen om barndagvård" m.fl. styr småbarnspedagogiken, är Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Denna gäller för småbarnspedagogikens samtliga verksamheter för barn i åldersgruppen ett till fem år. Detta för att verksamheterna i hela landet byggs på samma grunder, ska vara kvalitetsmässigt på samma nivå samt ha samma möjligheter till utveckling. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 8, 14).

6.1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik

Grunderna för planen för småbarnspedagogik utfärdades av Utbildningsstyrelsen år 2016. Den nationella föreskriften grundar sig på lagen om småbarnspedagogik och ämnar skapa ”likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken”. Den gäller alla som anordnar småbarnspedagogik. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 8 - 9).

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är mera detaljerat formulerad än föregångaren ”Grunderna för planen för småbarnsfostran”, och fokuserar mera på den pedagogiska inriktningen gällande fostran, undervisning och vård. Detta för att få småbarnspedagogiken mera sammankopplad med den fortsatta undervisningen och utbildningen. Centrala mål och innehåll, samarbete mellan olika parter samt vad som ska ingå i barnets plan finns definierade i planen. I planen betonas en större delaktighet än tidigare, verksamhetskulturen samt barnets lek. Grunderna för planen för småbarnspedagogik består av tre nivåer, varav den första omfattar den nationella nivån, den andra omfattar den lokala nivån och den tredje omfattar barnets planer (den individuella nivån). (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 8 - 9; Berger, 2017, 4 augusti).

De lokala planerna har utarbetats lokalt (t.ex. kommunvis) tillsammans med myndigheter som handhar uppgifter inom undervisningen samt inom socialvården och hälsovården. De lokala planerna tar lokala behov och önskemål i beaktande och har varit i kraft sedan 1.8.2017. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 9 - 10; Larsmo kommun, 2017, s. 1).

Barnets plan för småbarnspedagogik görs upp i samarbete mellan föräldrarna och pedagogerna. I planen beaktas barnets åsikter och önskemål. Där ska framgå bl.a. barnets styrkor och intressen, mål för lärande, utveckling och välbefinnande samt åtgärder och utvärdering gällande dessa. I planen framgår även barnets stödbehov, plan för läkemedelsbehandling samt överenskommelser mellan barnet, föräldrarna och pedagogerna. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 10 - 11).

I Grunderna för planen för småbarnspedagogik ingår mål och uppdrag för småbarnspedagogiken, hur verksamhetskulturen ser ut samt hur den pedagogiska verksamheten ser ut gällande planering och genomförande. Därtill ingår hur man stöder barnets utveckling och lärande. Det redogörs kortfattat även för alternativ pedagogik och särskild åskådning inom småbarnspedagogiken samt hur den småbarnspedagogiska verksamheten utvärderas och utvecklas. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 5 - 6).

Värdegrunden omfattar *barnets egenvärde*, där barnet har rätt till en trygg barndom och där han/hon är sedd för den individ han/hon är; *att växa som människa*, där barnet lär sig handla etiskt rätt och ses som den värdefulla individ han/hon är. Detta för att han/hon ska växa till en självständig och välmående vuxen med sunda värderingar. Därtill omfattar värdegrunden *barnens rättigheter*, där barnet får uttrycka sin åsikt och sina känslor, där han/hon respekteras och där han/hon har rätt till undervisning och lärande samt lek. Även *jämlikhet, likabehandling och mångfald* samt *mångfald av familjer* hör till värdegrunden. Det syns en allt större mångfald i dagens samhälle. Detta innebär att många familjer med barn i daghemmen har annan nationalitet, annan kultur eller familjekonstellation m.m. än majoriteten av barnen. Denna mångfald ska bemötas med respekt. Enligt värdegrunden ska barnet fostras enligt en *hälsosam och hållbar* livsstil som gynnar honom/henne även senare i livet. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 19 - 20).

Grunderna för planen för småbarnspedagogik syftar till att stärka barnets sociala färdigheter samt interaktion i grupp på så sätt att kommunikationen och språkfärdigheterna betonas. Genom att bemästra språket lär barnet sig lättare att kommunicera, känna sig själv och andra samt lär sig vara delaktig i det sociala samspelet. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 40).

Delaktigheten betonas i Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Både barn och föräldrar ska vara delaktiga i verksamheten. Deras åsikter och önskemål ska beaktas och respekteras. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 30).

På lång sikt hjälper Grunderna för planen för småbarnspedagogik barnet att växa upp till en självständig individ med sunda värderingar och delaktig i samhället samt med en bibehållen nyfikenhet på det livslånga lärandet och framtidstro. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 22 - 23).

6.2 Daghemmet

I daghemmet arbetar idag barnträdgårdslärare (pedagogie kandidater/magistrar och socionomer), barnskötare samt ofta även assistenter, städ- och kökspersonal samt praktikanter från olika utbildningsområden. Alla dessa individer samt barnen själva påverkar och fostrar varandra i gemenskapen. Barngrupperna idag är stora. Enligt Förordning om barndagvård (1973/239) gäller fr.o.m. 1.8.2016 en utökad gruppstorlek (6§, mom. 1), vilket innebär att personaltätheten har ändrats från sju till åtta heldagsbarn per pedagog gällande barn över tre år. Detta innebär att en heldagsgrupp för tre år fyllda barn nu inrymmer 24 barn. Gällande grupper för barn under tre år är personaltätheten en pedagog per fyra barn.

En ökad barngruppsstorlek, samtidigt som Grunderna för planen för småbarnspedagogik fokuserar på det enskilda barnet och individuellt lärande, ger utmaningar för pedagogerna i att hitta ändamålsenliga arbetssätt för att nå målsättningarna. I vissa fall förutsätter det att hitta nya arbetsmetoder. Heikka et al. (2017, s. 57) betonar arbete i smågrupper, som enligt studier de har gjort, visat sig ha fördelar som att barnet blir bättre sett och barnets intressen, styrkor samt behov av stöd upptäcks lättare. Om pedagogerna ”roterar” mellan grupperna, får pedagogerna en mera mångsidig bild av barnet, eftersom de enskilda pedagogerna noterar olika saker.

Den nya planen för småbarnspedagogik syftar till att fokusera i ännu större grad än tidigare på pedagogiken i dagvården för att den ska förenas med grundskolans läroplan. Småbarnspedagogiken betonar lekens betydelse och att man fokuserar mera på ”här och nu”, medan skolans verksamhet är mera inriktad på framtiden och samhällsnyttan. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 8; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 67).

6.3 Barnet i daghemmet

Idag deltar de flesta barn - allt från en kortare tid till flera år - i småbarnspedagogik. Största delen av dessa barn gör det i daghemmen. Barnet blir då del av en grupp på upp till 24 barn, där han/hon ska få utvecklas fysiskt, kognitivt och socialt. Barndomen spelar en viktig roll i barnets fortsatta liv, vilket gör att barnets upplevelser och erfarenheter i daghemmet påverkar barnet även framöver.

6.3.1 Barnet som individ

Barnet ska bemötas, fostras och vårdas enligt värdegrunden i Grunderna för planen för småbarnspedagogik. I den dagliga verksamheten betonas lärandet, den språkliga utvecklingen och kommunikationen. Genom språket och genom att lära sig kommunicera med andra barn och vuxna, blir barnet mera delaktigt i gemenskapen. Samtidigt utvecklar barnet sin identitet med hjälp av språket och den sociala samvaron, där barnet är delaktigt och i samverkan med andra. Pramling Samuelsson & Sheridan hänvisar till Frandsen, Krieger & Vilien gällande synen på barnet som en kommunicerande och skapande individ som har rätt att utvecklas och lära sig utgående från sina egna förutsättningar. Varje barn ska ses som en unik och kompetent individ som tar in sin omvärld med alla sina sinnen. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 19 - 20; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 97 - 98, 111, 117; Mäkinen, 2017, s. 96 - 97).

6.3.2 Barnets trygghet och anknytning

När barnet börjar tillbringa tid i dagvård, efter att ha varit hemma med en förälder, måste barnet anpassa sig till en ny situation och omgivning. Beroende på i vilken ålder barnet är, reagerar barnet på olika sätt på den nya situationen. Exempelvis är ettåringar mycket känsliga, kan ännu inte hantera sina känslor eller uttrycka sig verbalt. Små barn reagerar med protest mot att bli lämnade av föräldrarna och visar detta genom t.ex. gråt. Lite äldre barn kan reagera med nedstämdhet. Hur länge det tar för barnet att vänja sig vid omställningen är individuellt. Det är viktigt att barnet får möjlighet att knyta an till en pedagog, som kan trösta och inge trygghet samt fungera som en trygg bas för barnet. Om barnet har en trygg anknytning till sina föräldrar, har barnet ofta lättare att knyta an även till andra personer. Det är viktigt för barnet att ha en trygg anknytning till åtminstone en pedagog. Pedagogen fungerar som en ”trygg bas”, varifrån barnet kan utforska och dit barnet kan återvända när han/hon känner sig otrygg. Små barn tröstras bäst genom en vuxens fysiska närhet såsom en trygg famn, medan äldre barn ofta nöjer sig med att veta att pedagogen är närvarande och svarar positivt på barnets kontaktsökande när behov av det finns hos barnet. (Hwang & Nilsson, 2011, s. 175 - 176, 237; Killen, 2014, s. 15; Broberg et al., 2012, s. 44, 74, 99 - 100, 188).

6.3.3 Barnet och leken

En viktig faktor för barns inläring är leken och denna utgör en viktig del av barnets liv. Genom leken sker en social, intellektuell, känslomässig och motorisk utveckling. Barnet bearbetar världen och lär sig mera om den via leken. Detta sker genom att utforska tillsammans med barn och/eller vuxna. Barnet bearbetar händelser via leken, för att få en bättre förståelse för dem. Barnet lär sig genom att gå från ”det kända till det okända”. Med hjälp av leken kan barnet föreställa sig det okända, genom att leka det han/hon har varit med om. Leken har en stor betydelse för barnets utveckling av språket, fantasin, kreativiteten samt den sociala kompetensen. Genom leken utvecklas även barnets kognitiva färdigheter samt intellekt. Från att t.ex. i tvåårsåldern mestadels sett på när andra leker har leken utvecklats till samarbetslek i femårsåldern. Genom leken lär sig barnet tillsammans med andra barn och vuxna, samt tar del av andras kunskap samtidigt som han/hon delar med sig av sin kunskap. För barnet är inte lekens mål det viktiga, utan lekprocessen är den mest betydande. För att kunna leka med andra, måste barnet förmedla sitt budskap så att andra förstår, samt även förstå vad andra uttrycker. När barnet fantiserar och inlevelseförmågan utvecklas, lär sig barnet empati. Samtidigt utvecklas den sociala kompetensen, där barnet lär

sig bl.a. samspelsregler och att behärska sig. (Hwang & Nilsson, 2011, s. 221, 223; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 32, 92 - 93, 95; Smidt, 2010, s. 145).

6.4 Pedagogens roll och uppgifter

Att vara pedagog innebär att ha flera olika roller och många olika uppgifter. Pedagogen bör ha en god självkänedom och handla etiskt rätt enligt den värdegrund verksamheten har samt enligt den lagstiftning som styr verksamheten. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 19).

Som pedagog är det viktigt att se och höra barnet, bekräfta och tillåta barnets känslor och behov samt ge stöd och visa att han/hon tror på barnets förmåga. Miljön ska vara tillåtande. Pedagogen bör visa förståelse för barnets känslor. Han/hon bör hjälpa barnet att sätta ord på sina känslor och få förståelse för dem i de fall barnet själv inte kan hantera sina känslor och det sociala samspelet. På så sätt lär sig barnet förstå sig själv. Att se det enskilda barnet och stödja det utgående från hans/hennes förutsättningar så att barnet utvecklas och lär sig emotionellt, socialt, intellektuellt och kulturellt är några av pedagogens viktigaste uppgifter. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 123; Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 29; Kinge, 2008, s. 23; Olsson & Olsson, 2017, s. 129 - 130).

Barnet ska kunna känna tillit till pedagogen samt tillhörighet och delaktighet i gemenskapen. Det är viktigt att relationen mellan pedagogen och barnet är positiv och varm. Barnet bör uppmärksammas och känna sig omtyckt som person och inte på basen av prestationer. Pedagogen ska bemöta barnet på ett positivt sätt för att hans/hennes nyfikenhet till lärande ska väckas och för att ett livslångt lärande främjas. Grunderna för barnets fortsatta liv läggs i barndomen, vilket gör att pedagogerna har ett stort ansvar i att stärka barnets självkänsla och självförtroende. Pedagogen ska därtill fungera som en god vuxen förebild för barnet. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 21, 29 - 30; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 12; Broberg et al., 2012, s. 98).

För att daghemmet ska ha en god pedagogisk kvalitet, är förhållningssättet mellan pedagogerna och barnen av stor betydelse. Pedagogerna bör vara engagerade, ha kunskap om de enskilda barnen samt yrkes- och didaktisk kunskap, ha en god kommunikation med barnen samt mål för verksamheten. Därtill bör klara riktlinjer finnas på alla nivåer. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 126 - 127).

För barnet är det viktigt att känna trygghet, därför är det viktigt att verksamheten har rutiner och tydliga ramar. Trots rutiner och ramar bör pedagogerna vara flexibla och spontant ta till

vara och i mån av möjlighet förverkliga barnens önsknings. Barnen ska vara delaktiga och ha möjlighet att påverka verksamheten, bl.a. den fysiska miljöns utformning ska vara föränderlig. Eftersom verksamheten är till främst för barnen, ska de ges möjlighet att påverka och utforma den. Detta kan gälla t.ex. planering av daghemsfester eller lekutrymmen. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 100 - 101; Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 30; Turja, 2017, s. 52).

6.4.1 Pedagogens och barnets anknytning

För att barnet ska känna sig tryggt i daghemmet, är anknytningen viktig mellan pedagogen och barnet samt att relationen är varaktig. Många barn tillbringar en stor del av sin vakna tid i daghemmet, vilket innebär att pedagogerna måste kunna erbjuda alla barn god omsorg och kunna trösta. För barn med en otrygg anknytning till sina föräldrar, är anknytningen till pedagogerna desto viktigare. I sådana fall är det viktigt att barnet har en annan person, såsom pedagogen, som han/hon kan knyta an till som han/hon kan söka tröst hos och få god omsorg av. För att barnet ska kunna knyta an till pedagogen, krävs att pedagogen ger barnet tid, är engagerad samt att kontakten är kontinuerlig. Det är viktigt att en trygg anknytning sker, eftersom när barnet är tryggt, kan han/hon nyfiskt utforska sin omvärld. När anknytningssystemet är påslaget och barnet istället vill söka tröst och skydd hos anknytningssystemet hämmas barnets utforskande. Pedagogen bör inge barnet trygghet så att barnet vet att han/hon finns nära och är tillgänglig. På så sätt vågar barnet utforska och ta del av gemenskapen. Pedagogen bör vara lyhörd och se barnets behov ur barnets perspektiv så att han/hon inte överdriver omsorgen. Förutom när barnet känner sig otryggt, aktiveras anknytningssystemet även när han/hon är trött, sjuk eller om rutinerna ändras (t.ex. barnet har fått ett syskon). Små barns anknytningssystem tenderar aktiveras ofta i stora barngrupper. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 18; Killén, 2014, s. 15; Broberg et al., 2012, s. 51, 67, 113, 233, 279).

Som tidigare nämnts mår barn bra av rutiner, men verksamheten bör vara flexibel. Rutiner inger trygghet. Nya situationer eller ändrade rutiner kan således skapa otrygghet, vilket kan leda till att anknytningssystemet slås på. Ifall pedagogerna på förhand vet att man kommer att avvika från rutinerna, t.ex. göra ett biblioteksbesök eller få besök av inbjudna gäster, bör barnen förberedas i god tid och ofta påminnas om vad som kommer att hända. Detta för att inge trygghet. (Broberg et al., 2012, s. 211).

6.4.2 Pedagogen och den heterogena daghemgruppen

Eftersom de flesta barn idag integreras i daghemmen, är barngrupperna mycket heterogena - allt från barns olika funktionsförmågor, språk, åskådningar och kultur. Det är viktigt att pedagogen har kännedom och kunskap om, samt en positiv inställning till, dessa områden så att pedagogen i barngruppen kan använda kunskapen i den dagliga verksamheten. Detta kan ske exempelvis genom att lära barnen sånger på teckenspråk, ifall det i gruppen finns barn med hörselskada, eller berätta om högtider som är viktiga i andra kulturer, ifall det i gruppen finns barn som hör till en annan kultur. På så sätt får majoriteten inblick och förståelse för minoriteten på ett naturligt sätt. Som pedagog är det viktigt att lära barnen att likheter och olikheter är en tillgång och att de berikar. När barnen får bekanta sig med det som är annorlunda eller olika, får de en större förståelse och tolerans för mångfald. För barn med annan hemkultur kan förvirring och osäkerhet uppstå när barnen påverkas både hemma och i daghemmet. Detta kan gälla t.ex. firande av olika högtider. Pedagogens uppgift blir här att förklara skillnaderna. Han/hon bör visa respekt samt ödmjukhet inför olika synsätt, värderingar och kulturer. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 23, 30; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 102; Broberg et al., 2012, s. 130 - 131).

6.4.3 Pedagogen och barnets individuella läroplan

Enligt Lag om småbarnspedagogik (1973/36) ska en pedagog, med befattning som barnträdgårdslärare, tillsammans med barnets föräldrar/vårdnadshavare årligen (eller oftare om behov finns) göra upp en individuell läroplan (7a§). I läroplanen utgår man från barnets behov gällande hans/hennes vård, undervisning och fostran, för att nå målen för välbefinnande, utveckling samt inläring. Även stöd och stödåtgärder som barnet behöver för att nå målen tas med i läroplanen. Den individuella läroplanen ska även utvärderas årligen, eller oftare om behov därav finns. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 11).

6.4.4 Observation, reflektion och utvärdering

En av pedagogens viktiga uppgifter är att observera barnet och utvärdera barnets situation. Genom observation och utvärdering kan pedagogen stöda barnets lärande och utveckling, så att lärandet framskrider och behov av ytterligare stöd upptäcks. Genom att observera ser pedagogen barnets enskilda behov och kan då, tillsammans med barnets föräldrar/vårdnadshavare, göra upp en individuell plan för barnet. Genom fortlöpande dokumentation av barnet, underlättas planeringen och utvärderingen av barnets lärande och

utveckling. Barnets lärprocess synliggörs genom dokumentation. (Heikka et al., 2009, s. 60; Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 37; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 130).

Observation och utvärdering hjälper pedagogen även, utöver att reflektera över barnets lärprocess, att reflektera över och utveckla sina egna arbetssätt och på så sätt utveckla hela verksamheten. Att göra en självvärdering och kritiskt granska det egna arbetet och den egna verksamheten, synliggörs även den tysta kunskapen och dess inverkan på arbetet. Genom att kartlägga handlingsmönster och verksamheten m.m. samt fundera över vilka mål man vill uppnå ges möjlighet till utveckling och förändring. Med hjälp av en utvärdering av kvaliteten på verksamheten synliggörs även det som anses vara viktigt inom småbarnspedagogiken, hur man förhåller sig till barnen samt vilka pedagogiska principer man har. Därtill synliggörs verksamheten även utanför daghemmet, t.ex. för kommunens beslutsfattare. (Heikka et al., 2009, s. 60; Pramling Samuelsson, 2016, s. 130, 134; Hujala & Fonsén, 2017, s. 312).

6.4.5 Pedagogens utmaningar

En del av de utmaningar pedagogen stöter på i sitt arbete är hur barnets egna mål för sitt lärande förenas med de mål samhället har, samtidigt som barnets lust att inhämta ny kunskap bibehålls, ökar och får utmaningar. Barnet kan vara ointresserat av de mål samhället har, eller inte ha kapacitet att nå samhällets uppställda mål. Samtidigt är de ekonomiska inbesparingarna och de allt större barngrupperna en utmaning för verksamheten. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 122).

Gällande handledningen gäller det för pedagogen att hitta en balans mellan kunskapsöverföringen från pedagogen till barnets egen kunskapsutveckling. Pedagogen ska hjälpa och handleda barnet, men även låta barnet självt tänka ut lösningar. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 108).

I dagens föränderliga och mångfaldiga samhälle är det en utmaning för pedagogen att stöda det enskilda barnets identitetsutveckling. Pedagogen bör kunna handleda barnet genom hans/hennes olika erfarenheter, känslor och tolkningar i vardagen. Allt som barnet upplever, känner och tänker formar hans/hennes identitet. (Mäkinen, 2017, s. 107 - 108).

6.4.6 Samarbetet mellan pedagogen och föräldrarna

Föräldrarna känner sitt barn bäst av alla och bär huvudansvaret för sitt barns fostran och utveckling, medan daghemmet är ”ett komplement till hemmet” som stöder föräldrarna och barnet. Föräldrarna kan med sin positiva inställning till daghemmet föra över de positiva känslorna till barnet. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 140 - 141; Jonsdottir & Nyberg, 2013, s. 59).

Pedagogen ansvarar för att det finns förutsättningar till att skapa ett gott samarbete med barnets föräldrar, pedagogen ska vara aktiv och ta initiativ. Ett gott samarbete med ömsesidig respekt och förtroende samt en jämlik kommunikation underlättar att nå de gemensamt uppställda målen för barnet samt stöder samtidigt föräldrarna i deras fostrarroll. Samarbetet handlar om en dialog mellan pedagogens professionella fackkunskaper och föräldrarnas kunskap om sitt barn. När pedagogen och föräldrarna känner tillit och öppenhet är det även lättare för pedagogen att ta till tals oro och svårare ärenden med föräldrarna. Pedagogen har å sin sida yrkesmässig kunskap och ofta lång erfarenhet av barn i allmänhet, vilket gör att han/hon i en del fall kan känna oro för ett barns utveckling i ett tidigare skede än föräldrarna. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 33; Heikka et al., 2009, s. 60; Ahonen, 2017, s. 243; Broberg et al., 2012, s. 245 - 246).

För att skapa ett gott samarbete krävs lyhördhet och respekt, eftersom det i barnets hem kan finnas värderingar, attityder gällande uppfostran samt kulturella särdrag som skiljer sig från daghemmets. Pramling Samuelsson & Sheridan hänvisar till Sheridan, Sandberg & Williams gällande dessa faktorer, vars skillnader kan påverka barnets lärprocess och som både pedagogen och föräldrarna bör ha kännedom om. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 33; Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 121)

Gällande daghemsverksamheten ska föräldrarna vara delaktiga i verksamheten genom att ges möjlighet att påverka enhetens egen plan för småbarnspedagogik och i samarbete med övriga föräldrar utvärdera den. Därtill utarbetar föräldrarna tillsammans med pedagogerna sitt barns individuella läroplan, där föräldrarna informerar pedagogerna om familjens språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 8, 10, 16).

Grunderna för planen för småbarnspedagogik vill främja ett livslångt lärande. Samtidigt syftar den till att ge barnet en mångsidig kompetens för att barnet ska få en stadig grund, på vilken barnet bygger sitt fortsatta liv. Kompetensen består av fem delområden: ”förmåga att

tänka och lära sig”, ”kulturell och kommunikativ kompetens”, ”vardagskompetens”, ”multilitteracitet och digital kompetens” samt ”förmåga att delta och påverka”. I ett gott samarbete mellan pedagogen och föräldrarna, stöds barnet att utveckla dessa kompetenser samt att utvecklas tryggt och sunt. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 22, 33).

Ett gott föräldrasamarbete, med barnets bästa i fokus, gynnar barnet. Att föräldrarna (och barnet) känner tillit till personalen, gör att barnet känner sig tryggt och parterna kan diskutera, berätta och aktivt lyssna till varandra. Att föräldrarna känner sig delaktiga, har insyn i verksamheten och kan påverka är viktigt för samarbetet. Speciellt de föräldrar som hör till en annan kultur eller etnicitet, och således eventuellt saknar kunskap om den finländska kulturen bör få en god insyn för att känna sig trygga. Samtidigt behöver de få dela med sig av sin kultur och värderingar för att öka förståelsen och kunskapen hos pedagogerna. För ett gott samarbete bör pedagogen bemöta familjen individuellt, enligt dess behov, kompetenser och förutsättningar samt erkänna dessa. Föräldrarna bör få känna sig kompetenta trots sina brister. (Jonsdottir & Nyberg, 2013, s. 63).

Ett gott samarbete går även ut på att hjälpa och stöda familjen. För många föräldrar, speciellt de som har ett litet socialt umgänge, är föräldramöten viktiga. Då har de möjlighet att ta kontakt med andra föräldrar och knyta nya kontakter. Dessa kontakter kan bli värdefulla även utanför daghemsverksamheten. (Jonsdottir & Nyberg, 2013, s. 65 - 66).

Genom en öppen dialog kan personalen tillsammans med föräldrarna stöda barnet på ett ändamålsenligt sätt och skapa förutsättningar för barnets utveckling. Båda parterna arbetar målmedvetet för barnets bästa, utgående från barnets behov och förutsättningar samt familjens mångfald. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 33; Jonsdottir & Nyberg, 2013, s. 66).

Genom ett nära samarbete mellan barnets föräldrar och personalen, lär sig båda parterna mera om barnet. Barnets föräldrar känner sitt barn väl och vet hur han/hon är i hemmamiljön och på fritiden, medan personalen ser hur barnet samspelar i en större grupp. Genom att delge varandra sina uppfattningar, kan man se situationer ur nya perspektiv eller få sina uppfattningar bekräftade. Pedagogen kan därtill bemöta barnet bättre och lättare veta vilka handlingssätt som fungerar för det enskilda barnet, när föräldrarna delger pedagogen information. När både barnets föräldrar och personalen kan delge varandra vad som händer i barnets liv, borde inte eventuella problem i daghemmet överraska föräldrarna. (Lämsä & Karhuniemi, 2013, s. 167; Killén, 2014, s. 17).

Föräldrar är en heterogen grupp, men barnets bästa är gemensamt för alla. De har olika önskemål och visar olika grad av engagemang i daghemsverksamheten. En del föräldrar vill ha ett nära samarbete, medan andra önskar endast lite samarbete. Detta gör att även föräldrarna bör bemötas av personalen utifrån deras behov, förmåga, intressen och förväntningar. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2016, s. 140 - 141; Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 115).

För familjer som upplever vardagen som problemfylld, kan småbarnspedagogiken vara ett stort stöd. I de fall när barnet upplever en turbulent tillvaro i hemmet, kan daghemmet vara ett stöd för barnet och föräldrarna genom att bl.a. fungera som avlastning eller för att få råd och ”prata av sig”. Daghemmet kan i de fall vara en frizon, där barnet upplever trygghet och allt är som vanligt. Om pedagogen upplever att det finns brister i omsorgen om barnet, är det viktigt att diskutera detta med barnets båda föräldrar. Ifall relationen mellan barnets föräldrar är ansträngd och konfliktfylld, är det viktigt att pedagogen ser situationen ur barns perspektiv och inte agerar partiskt. (Broberg et al., 2012, s. 238, 245; Gottberg, 2017, s. 125).

6.4.7 Multiprofessionellt samarbete

Samarbetet kan utökas till att omfatta ett större nätverk, ifall barnet är i behov av ytterligare stöd. Nätverket omfattar främst rådgivningsbyrån, barnskyddet och andra tjänster inom social- och hälsovården. Enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska kommunerna som handhar den småbarnspedagogiska verksamheten se till att ett mångprofessionellt samarbete möjliggörs och att resurser finns. Föräldrarnas huvudansvar för barnet poängteras även när samarbetet utökas. Ju starkare nätverk, desto bättre insatser för barnet kan göras. Om samarbetet inte fungerar, speciellt om barnets föräldrar inte orkar stöda sitt barn, riskerar barnet bli lidande och nätverket ”haltar”. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 33 - 34; Rimpelä, 2013, s. 31 - 32).

6.4.8 Samarbetet mellan daghemmet och barnskyddet

För att stöda barnet så mångsidigt som möjligt och tillgodose barnets behov är det viktigt med ett mångprofessionellt samarbete. Barnskyddet ska ses som en resurs och ett stöd för daghemmen, på samma sätt som rådgivningsbyråerna sedan lång tid tillbaka varit för daghemmen. (Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 33 - 34).

Om pedagogerna har fått kännedom om att ett barn inte får den vård och omsorg han/hon behöver, att hans/hennes utveckling hämmas eller om barnets beteende gör att pedagogerna

överväger behov av barnskydd, är de anmälningsskyldiga enligt barnskyddslagen (2007/417, 25§; se även Utbildningsstyrelsen, 2016, s. 16).

7 Oro för barnet

Pedagogerna tillbringar en stor del av tiden tillsammans med barnen och på så sätt lär de känna dem väl. Pedagogerna lär med tiden även känna barnets föräldrar och eventuellt även mor- och farföräldrar om dessa anlitas vid lämnandet och hämtandet vid dagvårdsplatsen. På så sätt får pedagogerna en bra inblick i barnets familj och eventuellt också det närmaste nätverket. Deras oroskänsla för barnet uppstår i första hand som en ”magkänsla” - att något inte står riktigt rätt till. Oron kan väckas av att förändringar sker i barnets beteende. Oron för barnet kan vara av sådan art att det föranleder en omgående barnskyddsanmälan, men ofta gäller oron sådana problem som kan avhjälpas med ett gott samarbete mellan föräldrarna och pedagogerna, förutsatt att pedagogerna reagerar i ett tidigt skede. (Killén, 2014, s. 83).

7.1 Beteenden och relationer att observera

Eftersom barnet tillbringar mycket tid på dagvårdsplatsen, har pedagogerna goda möjligheter att observera barnet för att få en så bra helhetsbild av hans/hennes beteende som möjligt. Kari Killén nämner olika situationer som kan observeras för att få denna helhetsbild. Dessa är ”*barnets relation till vuxna*”, ”*barnets relation till andra barn*”, ”*barnets koncentration*”, ”*barnets lekförmåga*”, ”*barnets fysiska aktivitet*”, ”*fysisk omsorg*” samt ”*föräldra-barnrelationen*”. Genom att observera och dokumentera, kan man eventuellt se ett mönster för beteendet (t.ex. vid olika tidpunkter.). (Killén, 2014, s. 197 - 200).

Barnets relation till vuxna kan vara av många olika slag. Antingen kan barnet ständigt vara på sin vakt gällande den vuxnas reaktioner eller så kan barnet ständigt vara kontaktsökande och i behov av närhet för att känna sig tryggt. Ifall barnet har en otrygg anknytning till föräldrarna eller lider av omsorgssvikt hemma, märks detta även i barnets relation till pedagogerna. Som pedagog bör man vara uppmärksam på de barn som drar sig undan eller som visar svårtydande eller motstridiga tecken, eftersom beteendet kan tyda på en otrygg anknytning. Speciellt dessa barn bör bli sedda för att kunna få en trygg anknytning till pedagogerna. (Killén, 2014, s. 197 - 198; Broberg et al., 2012, s. 74, 259).

Barnets relation till andra barn bedöms genom att observera hur barnet närmar sig andra barn för att ta kontakt och initiativ samt reaktionen hos de andra barnen och vice versa.

Barnet kan t. ex. vara dominant, han/hon underkastar sig eller blir åsidosatt. Barnets känslouttryck kan också observeras - om han/hon visar känslor och om de är spontana, om barnet är tillbakadraget och hur han/hon visar ilska. (Killén, 2014, s. 198).

Barnets koncentrationsförmåga berättar i viss mån om barnets omsorgssituation. Tecken på brister i omsorgen kan vara att barnet är oroligt och inte kan koncentrera sig på lek eller lärande. Barnet kan även sjunka in i sin egen värld. (Killén, 2014, s. 199).

Barnets lekförmåga kan observeras genom att se hur barnet förhåller sig till lek och vilket engagemang han/hon har i den. Genom leken bearbetar barnet olika händelser och han/hon kan återkomma till speciella teman. Här kan man även observera hurudan stämning leken har och hur barnet fantiserar och improviserar samt om barnet gärna leker tillsammans med andra barn eller om han/hon föredrar ensamlek. Genom att observera barnets lek, kan pedagogen få en inblick i vilka tankar som rör sig i barnets huvud. Barnet är för litet för att själv kunna uttrycka verbalt vad som tynger honom/henne och han/hon kanske inte själv förstår problemet i situationen. (Killén, 2014, s. 199; Broberg et al., 2012, s. 239).

Barnets fysiska aktivitet kan avslöja eventuella brister i omsorg, eftersom de utsatta barnen antingen undviker fysisk aktivitet eller är rastlösa och oroliga. De barn som är lugna och anpassar sig på ett överdrivet sätt, försvinner ofta i mängden. Även när de blir sedda, är det svårt att se tecknen på att de mår dåligt. Det finns barn som vill visa sig duktiga, snälla och fogliga, men innerst inne mår dåligt. (Killén, 2014, s. 200).

Fysisk omsorg kan iaktas genom att se hur föräldrarna utrustar sina barn för dagvården, att barnet har ändamålsenliga kläder på och med sig, att barnets hygien sköts och att han/hon fått mat (ifall barnet inte ska äta t.ex. frukost på dagvårdsenheten) samt hur föräldrarna tar till sig personalens önskemål om barnets utrustning. Efter en orolig helg kan barnet bete sig annorlunda morgonen därpå, jämfört med andra veckodagar. (Killén, 2014, s. 200).

Föräldrarnas och barnets samspel visar hur *föräldra-barnrelationen* fungerar. Killén hänvisar till Crittendens "care index" (CI) där följande faktorer observeras vid samspelsbeteende. Dessa är "ansiktsuttryck" (bl.a. ögonkontakt), "röst", "fysisk placering och kroppskontakt", "uttryck för hängivenhet", "turas om att tala", "kontroll" och "val av aktivitet". När dessa observeras kan faktorerna hos föräldrarna vara "lyhörda, kontrollerande och/eller passiva", medan de hos barnen är "samarbetande, svår, passiv och/eller tvångsmässig underkastelse". Relationen mellan barnet och föräldern bedöms i samverkan med varandra. I en välfungerande relation är föräldern lyhörd för sitt barn och flexibel, vilket gör att barnet

samarbetar. Hos alla föräldrar och barn finns, av naturliga skäl, dagar när samspelet fungerar sämre, så en observation av samspelet mellan föräldrar och barn bör ske över en längre tid. (Killén, 2014, s. 21 - 22, 200).

8 Ta upp oron-metoden

Ta upp oron-metoden har utarbetats av Esa Eriksson och Tom Erik Arnkil och ska vara ett hjälpmedel för tidig intervention. Metoden kan tillämpas inom många områden och sammanhang, där oro väcks för en annan person eller hans/hennes anhöriga. Att ta upp oron för en annan människa är känsligt och kan väcka reaktioner hos motparten, vilket gör att den som känner oro kan dra sig för att blanda sig i den andres angelägenheter. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 3).

Grundtanken med Ta upp oron-metoden är att den som upplever oron berättar för motparten om oron samt ber denna om hjälp och samarbete för att oron ska avta. På så sätt känner sig motparten inte anklagad för problemen utan uppfattar sig som respekterad och kunnig att hjälpa. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 3).

Vid misstanke om att ett barn utsätts för vålds- eller sexualbrott görs, enligt barnskyddslagen (2007/417, 25§), en barnskyddanmälan omgående till barnskyddet och polisen. I dessa fall tas inte oron upp med föräldrarna.

8.1 Bekymmerszonerna

Eriksson & Arnkil har definierat olika bekymmerszoner, vilka indelas enligt graden av oro. Zonerna består av ”bekymmersfritt tillstånd” (1), ”liten oro” (2 - 3), ”grå zonen” (4 - 5) samt ”stor oro” (6 - 7). Med hjälp av dessa zoner kan den som känner oron, t.ex. pedagogen, gradera nivån på oron för t.ex. barnet, kartlägga sina egna resurser och sin egen kapacitet samt se över vilka tilläggsresurser som skulle behövas för att barnets situation ska förbättras. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 26).

I *det bekymmersfria tillståndet* finns ingen oro, verksamheten fortlöper och målen uppnås. Inom zonen för *liten oro* kan pedagogen emellanåt vara bekymrad och förvånad gentemot faktorer som gäller barnet, men tilltron till den egna förmågan och de egna möjligheterna att stöda och hjälpa barnet finns. Vartefter oron ökar funderar pedagogen på om ytterligare resurser behövs. Medan oron ännu är liten är det lättare som pedagog att ta upp oron om

barnet med föräldrarna, eftersom han/hon känner sig tillräcklig i att hjälpa och stöda. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 27).

I *den gråa zonen* tilltar oron, bekymren växer och pedagogen börjar känna sig otillräcklig. De egna resurserna och möjligheterna att hjälpa barnet börjar sina samt behovet av tilläggsresurser och kontroll börjar synas allt tydligare. I denna zon tar pedagogen ställning till om en barnskyddsanmälan är befogad. Vid en *stor oro* uppfattar pedagogen att barnet är i fara, situationen är ohållbar och han/hon måste agera. Pedagogen har gjort allt han/hon kan för att ändra situationen, men möjligheterna och resurserna har nu tagit slut. En förändring i barnets situation måste ske, annars tar barnet skada. Utomstående hjälp krävs inom denna zon. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 28).

8.2 Samtalets förberedelser och utvärdering

För att få en så bra diskussion och ett så gott samarbete som möjligt med motparten, ska man innan det inledande samtalet förbereda sig för samtalet. Första skedet är när man funderar bl.a. över vilka som ska delta i diskussionen, faktorer som ger upphov till oron, vilka följderna blir om inte oron tas upp samt graden av den oro man upplever. Andra skedet är att förbereda sig strax innan mötet genom att fundera över frågeställningar så som i vilka situationer motparten uppfattar en som ett stöd respektive hot, vilka resurser och styrkor motparten har (barnet, föräldrarna m.fl.) samt hur man tillsammans kan, samt på var sitt håll, hjälpa barnet. Därtill funderar man på hur oron ska tas upp och vilka önskemål om samarbetet man har. Slutligen försöker man föreställa sig samtalet, händelseförloppet och reaktionerna, förutspå följderna av samtalet samt att man väljer den ultimata platsen och tiden för mötet. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 47 - 48).

Efter att mötet med motparten hållits, utvärderas samtalet och de känslor man hade före, under samt efter samtalet. Man funderar igenom om samtalet gick som förutspått, eller om det gick på ett annat sätt. Därtill redogör man för hur man ska hjälpa barnet, vad man fortfarande bekymrar sig över samt hur denna oro kan stillas. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 48 - 49).

Att vara mentalt väl förberedd underlättar samtalet, speciellt om man är ovan vid att ta svåra ärenden till tals. Då är ovannämnda frågeställningar till stor nytta vid förberedelserna. När man blivit van vid att använda sig av Ta upp oron-metoden kan man använda sig av frågeställningarna även vid utvärdering och reflektion av det egna arbetet. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 8).

8.3 Förhållningssätt vid svåra samtal

Samtal innebär en kommunikation mellan två eller flera personer, där kommunikationen sker i båda riktningarna mellan parterna. I ett samtal ingår förutom det verbala, även det icke-verbala språket (t.ex. kroppsspråk), att aktivt lyssna och vara närvarande. För att skapa förutsättningar för ett gott samtal, ska det finnas tid för samtalet där parterna kan prata ostört och inga barn är närvarande. (Cornett & Bakdal, 2015, s. 42, 50; Gottberg, 2017, s. 128).

Enligt Ta upp oron-metoden utgår pedagogen från sin egen oro samt för fram sitt ärende i form av jag-budskap. Det är viktigt att föra fram ärendet sakligt och konkret utan att skuldbelägga eller riskera ge upphov till tolkningar. För att förtydliga ger pedagogen flera exempel som ger anledning till oron. Genom att vara tydlig, kan föräldern/föräldrarna lättare ställa frågor och ta till sig budskapet. Det är viktigt att pedagogen kontrollerar sina känslor och inte förmedlar negativa känslor i samtalet. Därefter lyfter pedagogen fram de positiva anledningarna till varför situationen borde förändras och han/hon ber föräldern/föräldrarna om hjälp att stilla oron/förändra situationen. (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 3; Hilmarsson, 2012, s. 68; Edfelt, 2017, s. 150; Gottberg, 2017, s. 129).

Som pedagog är det viktigt att utgå från att både föräldrarna och pedagogerna vill barnets allra bästa. I samtalet med föräldern/föräldrarna innehar pedagogen en professionell roll, medan föräldern har rollen som privatperson. Pedagogerna ska respektfullt bemöta föräldern som en jämbördig och likvärdig individ. De båda parterna möts då på samma nivå och kan vara personliga. Trots att pedagogen har den professionella kunskapen, är det föräldern som känner sitt barn bäst av alla. (Gottberg, 2017, s. 129; Jensen & Jensen, 2008, s. 115).

När föräldern känner sig trygg och känner tillit till pedagogen har föräldern lättare för att delge pedagogen sina tankar i förtroende. I en sådan situation bör pedagogen inta en mera lyssnande roll och bejaka känslor och bekräfta dem. Att föräldern känner sig lyssnad till och möts av förståelse kan stärka honom/henne i föräldraskapet och som människa. Om föräldern visar negativa känslor och förnekar problemen, är det viktigt att pedagogen bekräftar även dessa känslor. Därtill vinner pedagogen på att lyssna, inte trygghet, själv hålla sig lugn och positiv samt agera professionellt. (Nilsson & Waldemarson, 2016, s. 93; Hilmarsson, 2012, s. 232, 234).

8.4 Utbildning i Ta upp oron-metoden inom Kaste familjeprojektet II

Inom ramen för Pohjanmaan Perhekaste hanke II - Kaste familjeprojektet II i Österbotten (2011 - 2013), delprojekt i KASPERI II, utbildades utbildare i Ta upp oron-metoden (i detta examensarbete kallat ”Kaste-projektet”). Tolv personer från Social- och hälsovårdsverkets medlemskommuner deltog – av dessa hörde sex personer till dagvården. Dessa utbildare fick egna utbildningsnätverk, för vilka de handhade utbildning ute på fältet. Utbildningen på fältet skedde i mångprofessionella grupper, i vilka daghemspersonalen ingick. Utbildningen inleddes redan under projektets gång och fortsatte i kommunerna till år 2015/2016. Tanken med projektet var att personalen på enheterna skulle fortsätta utbildas även framöver. Inom projektet uppgjordes ett schema utgående från de sju bekymmerszonerna, i vilka framgick anvisningar om förfarande och professionellas kontaktuppgifter på basen av grad av oro. (Antila, Snellman & Tuomela-Holti, u.å., s. 2; personlig kommunikation med Tuomela-Holti, 17.1.2018).

8.4.1 Kunskap och utbildning i Ta upp oron-metoden hos pedagogerna inom småbarnspedagogiken i medlemskommunerna

Vad har hänt med Ta upp oron-metoden i kommunerna Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby och Larsmo efter utbildningen? Hur ser det ut idag med utbildning i metoden och vilka är kunskaperna i den? Utbildas nyanställda i metoden?

I Jakobstad deltog personal från småbarnspedagogiken i utbildningen i Ta upp oron-metoden. I dagsläget finns inga uppgifter på hur stor del av den svenskspråkiga personalen inom småbarnspedagogiken som har kunskaper i metoden. Ingen utbildning i metoden har ordnats efter ”Kaste-projektet”, ej heller bland nyanställd personal. I de situationer när specialbarnsträdgårdsläraren bistår med handledning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken används metoden Föra barn på tal i större utsträckning än Ta upp oron-metoden. (personlig kommunikation med Sandell, 22.2.2018).

I Pedersöre deltog personal från samtliga enheter i utbildningen i Ta upp oron-metoden när den ordnades. Ingen utbildning har ordnats efter det. Material om Ta upp oron-metoden finns på enheterna, så att de som inte har utbildats i metoden kan ta del av den via materialet. Med hjälp av materialet samt pedagoger på enheterna som gått utbildningen, kan de som inte deltagit i utbildningen lära sig metoden (gäller även nyanställda). På så sätt har hela personalen kunskaper i metoden/modellen och den används. ”Specialbarnsträdgårdslärarna

använder modellen, de ambulerar på alla enheter och samarbetar med personalen i dessa frågor”. (personlig kommunikation med Herrmans, 15.1.2018).

I Nykarleby har cirka 20 % av personalen inom småbarnspedagogiken kunskaper om Ta upp oron-metoden. Under åren 2015 och 2016 utbildades personalen, därefter har ingen utbildning skett. Ingen utbildning i metoden sker bland nyanställda. (personlig kommunikation med Nukala-Kronlund, 15.1.2018).

I Larsmo utbildades daghemspersonal i Ta upp oron-metoden åren 2011 - 2015. Exakta uppgifter på hur många pedagoger som deltog finns inte, eftersom utbildningsgrupperna var mångprofessionella. Uppskattningsvis har ca 30 % av personalen vid enheterna kunskaper om metoden. Efter år 2015 har två nya enheter tagits i bruk i kommunen och ett flertal nyanställningar har skett. Ingen utbildning i metoden har ordnats efter år 2015. Kommunen ordnar i dagsläget ingen utbildning i metoden för nyanställda. En fortbildning i Ta upp oron-metoden är dock under planering i kommunen. Kommunens ambuleraande barnträdgårdslärare ger råd till personalen om hur oron för ett barn kan tas upp med föräldrarna. (personlig kommunikation med Sandberg, 15.1.2018; personlig kommunikation med Källman, 8.3.2018).

9 Undersökningen

Syftet med undersökningen var att undersöka hurudant förhållningssätt pedagogerna har till oro för barn, vilka tankar och handlingssätt de har kring detta samt även hur de förhåller sig till barnskydd och de sociala myndigheterna. I detta kapitel redogör jag för hur undersökningen förbereddes och genomfördes.

9.1 Val av metod

För att få en djupare förståelse för pedagogernas förhållningssätt och för att ha möjlighet att vidareutveckla och fördjupa svaren, valde jag att göra en kvalitativ intervju. Enligt Holme & Krohn Solvang är den kvalitativa intervjuens syfte är att ”öka informationsvärdet och skapa en grund för djupare och mer fullständiga uppfattningar om det fenomen vi studerar”. Eftersom oro är en känsla, krävs en närvaro för att djupare gå in på detta, vilket gör att den kvalitativa intervjun är det mest ändamålsenliga alternativet. (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 101).

För att få ett så stort informationsvärde som möjligt, planerade jag inledningsvis att den kvalitativa intervjun skulle ske i grupp. Eftersom det ganska snabbt visade sig vara praktiskt mycket svårare att genomföra en intervju i grupp, beslöt jag att även erbjuda möjlighet till enskilda intervjuer. För att få en så bred helhetsbild som möjligt och ett ännu större informationsvärde, sände jag ut intervjufrågorna i god tid före intervjun och bad att frågorna diskuterades bland kollegerna innan intervjun. På så sätt kunde den intervjuade framföra även sina kollegors åsikter och önskemål.

9.2 Val av urvalsmetod

Eftersom mitt examensarbete gäller svenskspråkiga pedagoger i Jakobstad och Larsmo, tillfrågades svenskspråkiga daghemsenheter – både kommunala och privata. Jag valde att koncentrera min undersökning till daghemmen, eftersom de flesta barn deltar i småbarnspedagogik på de enheterna. Urvalet gjordes därför systematiskt (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 101).

9.3 Datainsamling och sekretess

För att få svar på de frågeställningar familjeservicecentralen önskade, sammanställde jag intervjufrågor tillsammans med min handledare på familjeservicecentralen. Tillstånd att kontakta och intervju de kommunala dagvårdsenheterna i Jakobstad beviljades av dagvårdschefen i Jakobstad.

Efter att dagvårdschefen gett mig tillstånd att intervju pedagogerna, sände jag i december 2017 ut en förfrågan till flera daghem om att delta i intervjun (Bilaga 2). Eftersom mitt mål var fyra intervjuer, sändes inledningsvis förfrågan ut till fyra daghemsföreståndare och utökades småningom till att omfatta alla tio daghemsföreståndare p.g.a. att flertalet tackade nej till deltagande. I den första versionen av förfrågan jag sände ut önskade jag en gruppintervju. Jag insåg ganska snart att en gruppintervju skulle försvåra deltagandet, vilket gjorde att jag gav samtliga daghem även det alternativet att på förhand diskutera frågorna bland pedagogerna inom daghemmet eller daghemsavdelningen, varvid endast en pedagog deltog i intervjun och framförde sina och de övriga pedagogernas tankar och åsikter. Samtliga intervjuer gjordes mot den bakgrunden att intervjufrågorna diskuterades på förhand bland pedagogerna och jag intervjuade endast en pedagog per daghem.

Eftersom för få daghem i Jakobstad samtyckte till intervju, utökades undersökningen till att omfatta även Larsmo, där fyra daghem kontaktades. Detta för att få en bredare bild av

förhållningssättet samt kontakten med de sociala myndigheterna. Anledningen till att jag valde att inte intervjua pedagoger inom småbarnspedagogiken i Pedersöre och Nykarleby, var att examensarbetet skulle ha blivit alltför omfattande. Därtill borde förhållningssättet i dessa kommuner vara jämförbara med Jakobstad och Larsmo. Totalt deltog fyra svenskspråkiga daghem i Jakobstad och Larsmo i intervjuerna. Chefen för barnpedagogik i Larsmo beviljade tillstånd för intervjuerna i kommunen.

De daghem som avböjde intervju uppgav bl.a. personalbrist, tidsbrist, otillräckliga kunskaper i Ta upp oron-metoden som orsaker till att inte delta.

I förfrågan om deltagande i intervju ingick information gällande sekretess och inspelning av intervjuerna. Gällande sekretessen påpekade jag att allt material behandlas konfidentiellt att endast jag har tillgång till det inspelade materialet samt att inspelningen/materialet förstörs efter att undersökningen utförts.

Intervjufrågorna sändes till daghemmen innan intervjun (Bilaga 3). Detta för att pedagogerna skulle ha möjlighet att diskutera frågorna innan intervjutillfället. En pedagog intervjuades och denna framförde således hela daghemsavdelningens/daghemmets tankar och åsikter. I ett av daghemmen diskuterades frågorna av femton pedagoger, medan i de tre övriga diskuterades frågorna bland två till fyra pedagoger. Förutom de intervjufrågor som sändes ut, önskade jag vid intervjutillfället även få svar om pedagogerna känner till ett specifikt handlingschema och en specifik blankett. Handlingschemat baserar sig på Ta upp oron-metodens bekymmerszoner och utarbetades inom "Kaste-projektet". Handlingsschema hjälper pedagogerna med hur de ska gå till väga och vart de ska vända sig vid en viss grad av oro. Blanketten i sin tur gäller "Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet" (Bilaga 4) (Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018b).

Innan intervjun i daghemmet inleddes, presenterade jag bakgrunden till mitt examensarbete och dess syfte. Respondenterna fick ta del av en blankett gällande "Samtycke till deltagande i bandad intervju", vari framgick bl.a. sekretess (Bilaga 5). Blanketten undertecknades innan intervjun. (Som bilaga finns den blankett som användes i Jakobstad, medan den blankett som användes i Larsmo hade som ort "Larsmo".) Ett mera korrekt begrepp i blanketten kunde ha använts, nämligen respondent istället för informant. Detta eftersom den intervjuade pratade utgående från även egen erfarenhet, trots att hon samtidigt fungerade som informant för sina kollegors åsikter. (Holme & Krohn Solvang, 1997, s. 104).

Intervjuerna gjordes i januari och februari 2018 på respondenternas arbetsplatser, d.v.s. i daghemmen. Anledningen till att intervjuerna gjordes på arbetsplatserna var göra det mest praktiskt och tryggt för respondenterna. Därtill är tillfällena att diskutera enskilt med en pedagog en längre stund begränsade i ett daghem, eftersom han/hon behövs i barngruppen.

Allt material har behandlats konfidentiellt. De enda uppgifter om respondenterna som ges är att det gäller svenskspråkiga daghem i Jakobstad och daghem i Larsmo.

9.4 Analys av intervjuerna

När intervjuerna var gjorda, lyssnade jag på det inspelade materialet och skrev ut det ordagrant. Sedan gick jag igenom fråga efter fråga för att plocka ut det som var väsentligt för analysen. Därefter jämförde jag svaren med varandra för att hitta likheter och skillnader i åsikter och förhållningssätt. Meningskodningen skedde med hjälp av kategorisering (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 217 & 219). När jämförelse gjorts, sammanställde jag resultaten.

10 Resultatredovisning av undersökningen

I resultatredovisningen redovisas daghemmen i samma ordning i underkapitlen gällande hur de agerar i praktiken. Detta för att få en bättre överblick för hur de enskilda daghemmen handlar i olika situationer. I underkapitel som mera utreder värderingar och tankar, presenteras svaren antingen gemensamt för daghemmen eller slumpmässigt.

Gällande citaten står tecknet ”/” för paus i respondentens tal. Tre på varandra följande punkter står för utelämnade ord eller meningar.

10.1 Användningen av Ta upp oron-metoden inom daghemmen och pedagogernas kännedom om handlingsschemat uppgjort inom ”Kaste-projektet”

Användningen av Ta upp oron-metoden och kännedomen om handlingsschemat som uppgjordes inom ”Kaste-projektet” varierar stort mellan de daghem som deltog i intervjun.

I ett av daghemmen har all ordinariepersonal gått utbildningen i metoden, medan nyanställda och vikarier inte har fått utbildning i metoden. I detta daghem används metoden och pedagogerna tycker att den fungerar och att de har nytta av den. Respondenten anser sig själv ha Ta upp oron-metoden och handlingsschemat i aktiv användning i det dagliga arbetet.

”Den är så strukturerad så att det är så här så man själv funderar att / att / vad ska jag göra eller / behöver jag göra nånting? Är det bara jag själv som oroar mig? Så att, så då känns det som en trygghet att jag tittar på den här planen, nämen okej, det står ju är jag orolig så ska jag dela med mig, ta upp det med mina kollegor. Och så funderar vi tillsammans, att nu är jag orolig, att kan ni / kan ni försöka lite / iakttä det här barnet, de här föräldrarna då de kommer att / pejla läget att är det nånting speciellt att, för nu känner jag att det är nånting som int’ är okej...”

”Hela tiden / finns den med där då man märker att ett barn / nånting i beteendet blir annorlunda. Gråter på morgonen som inte har gråtit tidigare...”

I ett annat daghem hade 20 % av pedagogerna deltagit i kursen i Ta upp oron-metoden, medan dryga 30 % saknade kännedom om metoden. Metoden används delvis inom daghemmet, eftersom de som deltog i kursen har kunskaper i den. De som använder metoden anser att de har nytta av den. Pedagogerna använder sig inte av ”Kaste-projektets” handlingsschema, utan hur de reagerar vid vilken grad av oro sker automatiskt.

”Man har nytta av det. Bara till exempel det här hur man uttrycker sig, att man, man säger att ”Jag har varit orolig över det här och det här”, att hur, på vilket sätt man tar upp det med föräldrarna. Till det har det varit till hjälp.”

I ett tredje daghem har alla barntädgårdslärare gått kursen i Ta upp oron-metoden för många år sedan. I daghemmet används metoden och pedagogerna har nytta av den. Schemat som gjordes upp inom ”Kaste-projektet” kommer respondenten ihåg, när jag berättar om det, men schemat har glömts bort. Respondenten säger att han/hon ska söka reda på det.

”Den används just i såna fall där det uppstår nånting... Nog är det mera regel än undantag att det är varje år, höst, några stycken som man diskuterar med / enligt det här.”

I ett fjärde daghem hade frågorna diskuterats endast inom respondentens egen avdelning. Inom den avdelningen har en barntädgårdslärare gått kurs i Ta upp oron, men respondenten själv hade ingen kännedom om Ta upp oron-metoden och bekymmerszonerna. Metoden används inte inom avdelningen och respondenten tror inte att daghemmets övriga pedagoger har kunskaper i Ta upp oron-metoden. Respondenten känner inte till handlingsschemat som gjorts under ”Kaste-projektet”.

10.2 Ta upp oron med barnets föräldrar

Att ta upp oro med barnets föräldrar hör till arbetet inom småbarnspedagogiken. Om man tar upp oron med hjälp av Ta upp oron-metoden, andra metoder eller på annat sätt, har ingen större betydelse - det väsentliga är att oron tas upp på ett respektfullt sätt och i ett tidigt skede. Ju fortare oron tas upp, desto smidigare kan problemen avhjälpas och hindras från att bli allvarliga.

10.2.1 Förtroende mellan pedagoger och föräldrar

Flera daghem betonar under intervjuerna att det är viktigt att skapa förtroende mellan föräldrarna och pedagogerna från första stund när barnet börjar delta i småbarnspedagogiken. Förtroende och ett gott samarbete underlättar för pedagogerna att ta upp oron med föräldrarna.

”Tycker det är viktigt att... man först etablerar en sådan kontakt med föräldrarna re'n, om man tänker från höstterminen när barnet börjar att... man får en positiv kontakt, int' bara då med ett sånt här samtal att man sitter ner så här och talar, utan att man faktiskt som varje morgon / månar om föräldrarna också... så att man får... en positiv känsla för varandra, så att OM det se'n är nånting, så är det int' något svårt att ta upp det... det är jätteviktigt att man / att man berättar små goda saker från hösten så länge det int' är nånting, för se'n blir det nånting så går det så bra att ta tag i det då.”

”Föräldrasamarbetet så arbetar vi väldigt mycket med alltid på höstarna / för att skapa ... förtroendet / för varandra... det är ju det det går ut på att skapa det här förtroendet sinsemellan / och det gör man ju via att / samarbete, prata, träffas.”

”Det är ju jätte / enkelt oftast fast det är jobbiga saker eftersom vi har daglig kontakt med alla föräldrar / och så har man... sitter och har samtal, enskilda samtal med dem annars också / så att det här blir man orolig över nå'... så är det ju int' den första kontakten vi har till föräldrarna, utan då har vi re'n gjort ett, ett sånt här grundarbete så vi har... byggt upp det där förtroendet för varann.”

10.2.2 I vilket skede och hur tas oron upp med föräldrarna?

I ett daghem tas oron upp med föräldrarna i ett mycket tidigt skede. Oron tas upp riktigt ärligt och konkret, utan överdrifter och utan att blanda in sitt eget tyckande och vad

pedagogen själv tror. Ifall det gäller en större sak, gör respondenten barnobservation och skriver ner det barnet säger.

I ett annat daghem berättar pedagogen om det är någonting som pedagogerna ser att påverkar barnet - om barnet inte är som han eller hon brukar vara eller berättar någonting – så diskuteras ärendet först bland personalen inom avdelningen innan det tas upp med föräldrarna. Hur oron tas till tals med föräldrarna beror på hur allvarligt det är. När det gäller ”mindre” saker, tas det upp med föräldrarna när barnet förs till eller hämtas från daghemmet. Ifall det är fråga om ”större” saker, bokar pedagogerna (i första hand barnets egenvårdare) ett möte med föräldrarna.

I ett tredje daghem tas oron upp med föräldrarna när de i teamet har en gemensam oro för ett barn.

” Det är när vi faktiskt, personalen, har suttit ett par omgångar och diskuterat och funderat så att personalen i gruppen, i teamet är överens om att det här är nånting som vi behöver diskutera med föräldrarna att nu, nu är vi oroliga för det här. Så, då kallar vi till ett möte.”

Under mötet med pedagoger och föräldrar diskuteras först allmänna saker om barnet och det som är positivt, därefter lyfts oron upp. Enligt respondenten har föräldrarna varit lättade när oron lyfts upp och pedagogerna poängterar för föräldrarna att de är föräldrarnas samarbetspartners. Tillsammans funderar de över hur de tillsammans kan hjälpa barnet.

I ett fjärde daghem diskuteras saken först i kollegiet innan oron tas upp.

”... nu är det så här och vi har märkt och vad ska vi göra och hur ska vi göra och ...när är steget så stort att nu måste vi ta upp det till diskussion / och då är det nån av oss som gör det.”

I detta daghem tar pedagogerna upp t.ex. en förälders missbruksproblem väldigt rakt på sak, medan mindre allvarliga ärenden, t.ex. att ett barn är ständigt smutsigt, försöker man få vinklat på ett sådant sätt att föräldern ska förstå. Ärenden kan tas upp på olika sätt beroende på mottagare, men ändå med samma slutresultat. Personkemin har även en betydelse när oro och problem tas upp. Vissa pedagoger har lättare att prata med vissa föräldrar, och då pedagogerna väljer vem av dem som tar upp oron. I riktigt jobbiga situationer kan specialbarntädgårdsläraren ta oron till tals med föräldrarna, eftersom hon inte har den dagliga kontakten med föräldrarna som pedagogerna har.

10.2.3 Vad händer efter att oron tagits upp?

I ett daghem fortsätter man, ifall det är fråga om små ”problem” med att diskutera med föräldrarna vad pedagogerna kan göra i daghemmet och vad föräldrarna kan göra hemma för att hjälpa barnet. Om det gäller exempelvis vardagsrutiner kan man komma överens om gemensamma regler hemma och på daghemmet. Ifall det problemet är av svårare art uppgörs ett ”samarbetsavtal” mellan föräldern/föräldrarna och daghemmet, där föräldern/föräldrarna samtyckt till att ta emot hjälp från socialen. Respondenten har då vidarebefordrat ”samarbetsavtalet” till socialen. (Ifall det är fråga om våldsbrott eller sexualbrott kontaktas barnskyddet direkt.) Ifall föräldern nekar till hjälp, gör respondenten barnskyddsanmälan om det är något som faktiskt oroar och att familjen är i behov av hjälp för att vardagen ska fungera.

I ett annat daghem avgör ärendet som diskuterats med föräldrarna hur ”problemet” följs upp. Pedagogerna följer alltid med att situationen går i rätt riktning och frågar upp av föräldrarna efter en tid. Ifall pedagogerna har rekommenderat familjen att söka stöd från annat håll, så kan pedagogerna hjälpa den med vidare vägledning. För att åtgärda problemet kan pedagogerna erbjuda stöd till familjen, specialbarnträdgårdsläraren kan bistå med hjälp och stöd eller stöd kan fås från familjearbetet – allt beroende på problemets art. Även en barnskyddsanmälan kan vara aktuell. Att få hjälp till familjen i form av familjearbete kan ske genom att pedagogerna erbjuder sig att kontakta familjearbetet för familjens del eller att familjen själv tar kontakt.

I ett tredje daghem ger pedagogerna, efter att de har funderat tillsammans med föräldrarna, råd till föräldrarna var de kan söka hjälp beroende på vad oron grundar sig på. Det krävs av pedagogerna att de är insatta i vilka möjligheter som finns. T.ex. kommer nya program hela tiden, så som exempelvis Fhille, vilka pedagogerna borde vara uppdaterade på för att kunna ge råd till föräldrarna om hur de kan jobba med situationen hemma. Problemen arbetar man för att lösa genom förtroende och samarbete med föräldrarna. Att man samarbetar mot samma mål, för barnens väl och att barnen ska må bra.

I ett fjärde daghem kollar man upp att problemet blir åtgärdat, och om det inte blir det, tar pedagogerna upp oron igen med föräldrarna. I några enstaka fall har pedagogerna varit tvungna att ta oron och problemet till tals upprepade gånger. Oro som tas upp, följer de alltid upp, oberoende av vad det gäller, hurudan oro som väckts för antingen barnet eller föräldern/föräldrarna. Vid oro för ett barn kan specialbarnträdgårdsläraren kontaktas. Hon

fungerar som ett viktigt stöd för pedagogerna både gällande kontakten till föräldrarna samt för att åtgärda vissa problem.

10.2.4 Var går ”smärtgränsen” för att ta upp oron och för att ta itu med problemen?

I ett daghem anser respondenten sig ha en ganska låg ”smärtgräns” för att ta upp oron och ta itu med problemen. Att iaktta barnet lite mera eller ge honom/henne lite mera tid för att se om det är någonting speciellt. Att öppna upp och fråga föräldrarna hur de har det, gör att många föräldrar, när förtroende skapats, är villiga att berätta om sin situation.

Om barnet självt berättar om hemförhållandena, förklarar respondenten och bemöter barnet. Barnet självt väljer hur mycket han/hon berättar, respondenten är närvarande och bekräftar. Respondenten frågar inte upp av barnet, utan frågar ärligt av föräldrarna istället.

I ett annat daghem anser pedagogerna att när de känner en oro och magkänslan säger att någonting är fel, då ska man ta upp oron. ”Smärtgränsen” ska vara ganska låg och man ska inte vänta så länge innan man tar upp oron med föräldrarna. Blåmärken eller att barnet berättar någonting som väcker oro gör att det är dags att ta ärendet till tals.

Ifall ett barn berättar om sina hemförhållanden som väcker oro säger sig pedagogerna vara försiktiga med att ställa frågor. Frågorna ska i så fall vara öppna, exempelvis ”Vill du berätta ännu mera om det här?”. När pedagogerna känner att det finns orsak att fråga upp om det barnet berättat, berättar de för föräldern/föräldrarna vad barnet sagt och frågar dem rakt på sak.

I ett tredje daghem funderar personalen i första hand om det är barnets personlighet, orsaker i daghemmet eller andra orsaker när barnet reagerar. De anser sig vänta ibland kanske lite onödigt länge för att vara säkra på sin sak.

”... bara det att vi märker att vi återkommer till diskussionen och till det här barnet och den här problematiken, då är de ju nog, att då är vi ju nog oroliga. Inte skulle vi ju annars återkomma och återkomma till samma barn och samma problematik. Så då är det nog dags att börja fundera med föräldrarna.”

Om barnet berättar om hemförhållandena, så bemöter pedagogerna barnet. De kan fråga utgående från barnet exempelvis ”Hur kändes det?” och förklarar situationen på barnets nivå. Pedagogerna är observanta ifall barnet berättar vid upprepade tillfällen och därtill antecknar de. Om något har bekymrat barnet eller barnet har berättat något, tar pedagogerna upp det

med föräldrarna så att de har möjlighet att bemöta det. Samtidigt uppmuntrar de föräldrarna att berätta om det har hänt något speciellt.

I ett fjärde daghem är ”smärtgränsen” beroende av vilken slags oro som väckts. Om det är fråga om sådant som barnet direkt kan ta skada av, såsom en förälders alkoholmissbruk, tas det snabbt upp med föräldern. Gällande situationer som inte utgör ett direkt hot för barnet, såsom att barnet är smutsigt eller hungrigt, väntar man en tid och därefter begär att få ett ”kvartsamtal” med föräldern/föräldrarna då man tar ärendet till tals.

När barnet berättar om hemförhållandena, kan pedagogerna ställa en följdfråga på barnets nivå för att ”kolla läget”. Antingen väljer barnet att inte prata mera om saken för att skydda föräldern/föräldrarna eller så har barnet ett behov av ”att släppa loss allting” som ett rop på hjälp och en lättnad att få berätta. Ifall barnet väljer att inte prata mera om saken, kan pedagogen efter någon dag fråga upp av barnet ”Hur har ni det där hemma nu?”. Om barnet har berättat något för pedagogerna, tas det upp med föräldrarna. Ifall pedagogerna känner en oro för barnets hemförhållanden – oberoende av om barnet har berättat eller ej - tar de upp sin oro med föräldrarna genom att fråga dem rakt på sak.

10.3 Oro ur barnets måendeperspektiv och barnskydd

Frågan gällande vad är oro ur barnets måendeperspektiv fick jag precisera i de flesta intervjuer. Här tänkte jag mig närmast när pedagogerna ser på ett barn att han/hon av någon anledning inte mår bra, exempelvis genom barnets uttryck och beteende.

Eftersom pedagogerna är intensivt med barnen, märker de ganska snabbt om ett barn inte mår bra. Orsaken till barnets mående kan vara flera olika. T.ex. kan orsaken finnas i daghemmet, och genom att t.ex. dela en grupp lite annorlunda eller genom att ge barnet lite extra tid ifall det är en övergående fas hos barnet. Ifall det inte hjälper går man vidare med att hjälpa barnet.

Barn som inte mår bra kan uttrycka sitt mående på flera olika sätt, t.ex. genom att sluta äta.

”... om int’ man till exempel går med i leken eller om man är ledsen alltid, eller om man märker att man int’ vågar som slappna av och somna på vilan eller ... avslappningsstunder...”

”... om ett barn har varit väldigt tyst och plötsligt ändrar och blir överaktivt eller utåtagerande. Eller andra vägen, ett, ett högljutt barn som tar mycket plats plötsligt drar sig

undan / så att när beteendet ändrar riktigt. Eller när ett barn blir som onåbart. Och om det i leken börjar komma fram vissa saker som kommer om och om igen.”

I ett av daghemmen förklarade pedagogerna gällande vad som hör till familjens värdegrund och vad som är barnskydd, där gränsen till vad som räknas till barnskydd är enligt dem:

”Alla familjer är olika... Men det som hör till barnskydd är ju nog då det blir nånting som är olagligt eller då det rör sig om misshandel på nå' sätt. Att om int' barnets hygien och hälsa och det här sköts om. Att det är ju barnskydd.”

10.3.1 Livskriser och barnskydd

I detta underkapitel redogör jag för tankar och förhållningssätt som framkommit under intervjuerna. Jag redogör endast en gång för samma typ av tankar och förhållningssätt som kan ha förekommit vid flera daghem.

Barn, vars föräldrar har separerat, kan reagera genom att bli mera känsligt och har svårt att släppa taget om mamma eller pappa om morgnarna. Om föräldrarna har delad vårdnad, kan övergångstiden från separationen tills det att barnet vant sig vid den nya situationen vara jobbig för barnet. En separation är en stor omställning även för barnet och det är naturligt att barn reagerar på en skilsmässa.

Att hantera livskriser, såsom en skilsmässa, hör till livet. När livet är tufft är det naturligt att barnet reagerar på situationen. Hur barnet hanterar krisen beror mycket på hur mycket föräldrarna har förberett barnet och diskuterat med honom/henne. Det är viktigt att barnet inte känner skuld för skilsmässan eller känner en rädsla för att bli övergivet och tänker: ”Om mamma och pappa inte tycker om varandra mer, när slutar de tycka om mig?”. Det underlättar för alla parter om föräldrarna underrättar pedagogerna om sin hemsituation, så att pedagogerna vet hur de ska stötta barnet.

Livskriser i sig är inga barnskyddsärenden, förutsatt att inte våldsbrott eller sexualbrott förekommer.

”... barnskydd så är ju hur vi vuxna / beter oss då till exempel vid en skilsmässa. Att hur hanterar de vuxna det här? Att det är ju de som har det där ansvaret och / så det är, det är på de här vuxna hur de hanterar situationen.”

Ifall barnet börjar må så pass dåligt och inte återhämtar sig, bör man utreda om det finns andra orsaker bakom och då kan eventuellt en barnskyddsanmälan bli aktuell. I första hand stöttar pedagogerna familjen.

Ifall barnet inte återhämtar sig från livskrisen, påpekar pedagogen, att de i första hand pratar med föräldrarna. Vid en kris bör familjen hjälpas med samarbete inom det närmaste nätverket, såsom släktingar och vänner. Ifall familjen saknar ett nätverk, är det viktigt att den får hjälp i form av exempelvis familjearbete. Detta kan fås genom att ta kontakt med socialarbetaren för att få stödbehovet utrett. Ifall familjen nekar hjälp och pedagogen ser att barnet mår dåligt, gör pedagogen en barnskyddsanmälan efter att först ha informerat föräldrarna om detta.

10.3.2 Familjens värdegrund och barnskydd

Familjens och daghemmets värdegrunder diskuteras i de s.k. VASU-samtalen, däribland vad som är tillåtet och inte tillåtet i daghemmet. Gällande språkbruket nämner pedagoger i ett par daghem att ifall ovårdat språkbruk förekommer i daghemmet bland barn eller föräldrar, påpekar pedagogerna att ”vi inte använder sådana ord här”. Det språkbruk familjen har hemma, är deras ensak, medan det inte är önskvärt i daghemmet. I ett par av daghemmen var pedagogerna av den åsikten att ovårdat språkbruk inte är barnskydd. I ett av dessa daghem menade pedagogen dock att ett ovårdat språkbruk kanske bottnar i något annat som gör att det är barnskydd. I ett annat daghem har pedagogerna upplevt att barn har börjat använda sådana ord som inte ska finnas i ett barns ordförråd, vilket har gett upphov till en anmälningspliktig barnskyddsanmälan.

10.4 Pedagoger som stöd för barnet och föräldrarna

I detta underkapitel presenteras på vilka olika sätt pedagogerna fungerar som stöd. De åsikter och tankar som framkommit under intervjuerna presenteras kollektivt.

Pedagogerna kan genom att bygga en förtroendefull relation till barnets föräldrar stöda barnet, föräldrarna och hela barnets familj på många sätt. Genom den dagliga kontakten med föräldrarna och barnet får pedagogerna en god inblick i barnets liv och kan ge värdefullt stöd. Pedagogerna kan fungera som ett viktigt ”bollplank” för föräldrarna, där pedagogerna ställer frågor, lyssnar, ger råd och uppmuntrar. Det är viktigt att föräldrarna känner och vet att det finns hjälp att få.

”.. genom att finnas till och att föräldrarna ska veta att vi finns till här framför allt för era barn, men för er också.”

”...det är ju hela tiden barnet i fokus, barnet ska må bra. Mår inte föräldrarna bra så / det går ju ut över barnet.”

För barn som har det jobbigt på olika sätt, kan pedagogerna stöda genom att fokusera på det positiva och uppmuntra. Att föräldrarna får positiv feedback stärker dem i föräldraskapet.

”... stöda det positiva. Att man alltid tar fasta i det vad, vad barnet kan, vad som är bra, vad som fungerar, för att se'n då kunna ge goda råd om det där som int' fungerar.”

”... att man tar upp bra saker som har hänt under dagen. Om det är en familj som har jobbigt, så behöver kanske familjen få höra att idag var en så bra dagisdag och vi gjorde si och så och, och det här var roligt och att man å' som tar upp bra saker som int' har med / med problem och sånt där jobbigt att göra.”

I dagens samhälle behöver unga familjer mycket stöd. Dels finns en osäkerhet, dels har de stora krav på sig, vilket man som pedagog bör ha en förståelse för. Pedagogerna kan även vara ett stöd i att hjälpa till med att strukturera upp vardagen för de familjer som är i behov av det.

”... Att kring sånt där man kan tycka att är självklart men hur mycket kläder ska man ha på nu när det är kallt och, och att man måst' äta regelbundna måltider och sådant man kan tycka att är självklart, men det behöver dagens föräldrar mycket stöd i.”

Nätverket runt familjerna är inte så stark som det var förr i tiden, mor- och farföräldrar kan bo på annan ort, människor flyttar i en större utsträckning och det finns många frångilda familjer. Eftersom samhället förändras så fort idag och barnen kan på många sätt hamna i kläm, är det viktigt att barnet känner sig tryggt. Därför är det viktigt att daghemmet är en stabil punkt och att personalen hålls intakt. Personal som arbetat länge inom samma daghem är en trygghet för föräldrarna även när eventuella yngre syskon börjar i daghemmet.

Pedagogerna kan stöda genom samtal där föräldrarna får prata av sig. De kan fungera som en tröstande vuxen och ge empati, vilket är speciellt viktigt för föräldrar som saknar nätverk runtom sig och är ensamma. Vid föräldrars separationer är det viktigt att pedagogerna visar att de är objektiva och inte tar den enas parti.

När pedagogernas egen kunskap och stöd inte räcker till utan föräldrarna och familjen är i behov av professionell hjälp, kan pedagogerna hänvisa vidare, berätta om och uppmuntra till stöd och utomstående hjälp de har möjlighet/rätt till, exempelvis hjälp av specialbarntädgårdslärare, rådgivningen och olika terapier. Därtill kan pedagogerna uppmuntra att söka andra olika stödformer såsom hemservice och familjearbete. Två respondenter har uppgett att pedagogerna själva har tagit kontakt med socialarbetarna (familjearbete) för att utreda familjens behov av stöd.

10.5 Pedagogens stora oro för ett barn och kontakten med de sociala myndigheterna

När oron för ett barn är stor befinner barnet sig i farozonen och i detta skede måste något göras åt situationen (Eriksson & Arnkil, 2006, s. 27 - 28). Det bör påpekas att alla respondenter inte hade kunskap i Ta upp oron-metoden, vilket bör tas hänsyn till när begreppet ”stor oro” används.

I ett daghem diskuteras oron först bland arbetskamraterna och därefter kan pedagogen kontakta socialarbetaren för att få råd. Detta förutsätter att pedagogen inte uttalar vem ärendet gäller. Pedagogerna vet hur de ska gå till väga när de ska ta kontakt med de sociala myndigheterna och respondenter har erfarenhet av att göra barnskyddsanmälan.

I ett annat daghem diskuteras också oron inom personalen och tillsammans med föreståndaren. Detta för att ha stöd av varandra. Ifall oron är riktigt stor görs en barnskyddsanmälan efter att ärendet diskuterats inom personalen. Föräldrarna informeras om att ärendet kommer att anmälas till barnskyddet, så att de är medvetna om det. När det är fråga om våld eller sexuellt utnyttjande informeras inte föräldrarna. Personalen vet hur de kontaktar barnskyddet, eftersom de har fått information om vilka personer samt vilka telefonnummer som är gällande. De har även gjort barnskyddsanmälan.

I ett tredje daghem pratar man först med föräldrarna om den stora oro pedagogerna känner, därefter ber de föräldrarna om lov att diskutera med specialbarntädgårdsläraren. Därefter sammankallar pedagogerna till ett möte med specialbarntädgårdsläraren och eventuellt kontaktas socialen. Barnskyddet kopplas in vid riktigt allvarliga ärenden. Pedagogerna i daghemmet vet hur de ska ta kontakt med barnskyddet. De vet vilka socialarbetare som arbetar på området och pedagogerna har deras kontaktuppgifter. Daghemmet har erfarenhet av att göra barnskyddsanmälan.

I ett fjärde daghem anser pedagogerna att ifall den stora oron infinner sig plötsligt, så gäller det att agera snabbt. Då diskuterar pedagogerna tillsammans vem som gör vad. Till exempel kan specialbarnträdgårdsläraren snabbt inkallas. Pedagogerna vill diskutera med föräldern/föräldrarna först innan barnskyddet kopplas in. Detta för att föräldern ska ges möjlighet att ge sin syn på saken och bemöta det som pedagoger/pedagogerna upplevt. När pedagogerna känner en stor oro vill de fort ta itu med problemet, både för barnets egen skull och för att föräldern ska få hjälp. Pedagogerna vet hur de tar kontakt med de sociala myndigheterna och vet vem de ska ringa. De har erfarenhet av att ha gjort barnskyddsanmälan.

10.6 Pedagogernas syn på barnskydd samt samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet

I detta kapitel presenteras de tankar, åsikter och önskemål gällande barnskyddet som begrepp, samt samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet. Därtill presenteras pedagogernas tankar kring hur det ideala samarbetet med barnskyddet skulle se ut. Småbarnspedagogiken har en viktig roll i det förebyggande barnskyddsarbetet, eftersom allt fler barn deltar i småbarnpedagogik och därtill vistas barnen en stor del av den vakna tiden på dygnet just i daghemmen.

10.6.1 Barnskydd

Tankar och åsikter som respondenterna uttryckte var att barnskydd är något som är viktigt och som hjälper många barn och familjer. Barnskydd är nödvändigt och det är en säkerhetsåtgärd för barnets bästa, så att det skyddar barnet från något som han/hon inte ska behöva vara med om.

”... att det måste finnas nå'n som tar barnets parti då föräldrarna int' klarar av det.”

”... det är otroligt / viktigt arbete... Så man aldrig ska kunna efteråt säga se'n om det går gale för det barnet: ” Ja, ja, det var ju det man visste”. Alla barnen ska ha en chans... Och det är ju det som det här ”Ta upp oron” handlar om / att kunna sätta in de här insatserna före...”

10.6.2 Pedagogernas syn på samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet

Flera respondenter uppger att de får god telefonservice när de har varit i kontakt med barnskyddet. Att de har fått goda råd och bra vägledning och att samarbetet fungerar bra på ett personligt plan.

Respondenten vid ett daghem upplever att samarbetet blivit bättre mellan dem och barnskyddet och att de på senare tid fått mera information från barnskyddet. Pedagogerna vid ett annat daghem, upplever att det räcker alltför länge från det att pedagogerna gjort barnskyddsanmälan tills något händer.

Samtliga pedagoger efterlyser ett utökat samarbete. Kontakten med barnskyddet upplevs som enkelriktad, att pedagogerna ger information till barnskyddet, medan feedbacken uteblir. För pedagogerna vore det viktigt att få bekräftelse av något slag att familjen fått stöd eller att barnskyddsärendet är på gång, så att oron för barnet kan stillas hos pedagogerna.

Tystnadsplikten försvårar många gånger arbetet och kan orsaka jobbiga situationer för pedagogerna, när de inte upplysts om sådant som de borde känna till och som föräldrarna själva inte meddelat dem om. I sådana fall skulle det underlätta situationen om barnskyddet skulle be barnets föräldrar om lov att informera daghemmet för att underlätta tillvaron för alla inblandade. Även övrigt som gynnar barnet önskar pedagogerna bli informerade om.

10.6.3 Pedagogernas önskemål gällande samarbetet mellan småbarnspedagogiken och barnskyddet

Pedagogerna på de fyra daghemmen fick delge sina önskemål gällande hur det ideala samarbetet skulle se ut enligt dem. Samtliga pedagoger önskade mera personlig kontakt. Pedagogerna önskar bygga upp kontakten på ett personligt plan och prata även andra gånger än när anmälan görs. De önskar att personalen inom barnskyddet skulle besöka daghemmen för att få en bild av de olika enheterna, barngrupperna och personalen, för att pedagogerna skulle få ett ansikte på personalen inom barnskyddet och för att de skulle ha möjlighet att informera varandra om respektive verksamheter. Därtill finns önskan om att personal från barnskyddet vid tillfälle kunde delta i föräldramöten, så att föräldrarna skulle få se att ”det här barnskyddet är nog vanliga människor och att det är som int’ nå’ farligt.” Att samarbetet skulle vara naturligt. Genom ett närmare och naturligare samarbete skulle tröskeln att kontakta barnskyddet i olika ärenden vara mycket lägre. Det skulle kännas lättare för

pedagogerna att rådfråga barnskyddet och prata ledigare med dem då de känner personerna i fråga.

Andra önskade samarbetsformer vore exempelvis nätverksmöten med pedagoger, socialarbetare och barnläkare samt gemensamma träffar med personal från barnskyddet och småbarnspedagogiken.

10.7 Pedagogernas kännedom om Social- och hälsovårdsverket i Jakobstads blankett gällande ”Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet”

För att utreda pedagogernas kännedom om möjligheten att i samråd med barnets föräldrar kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet och kunna få familjerna att erhålla hjälp i ett ännu tidigare skede, frågade jag samtliga respondenter vid intervjutillfällena om de känner till blanketten ”Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehov” (Bilaga 4). Jag hade med ett exemplar av blanketten vid intervjutillfället och visade pedagogerna den. Om pedagogerna tar kontakt med familjeservicecentralen i ett ännu tidigare skede, kan familjerna få hjälp ännu tidigare, familjens situation kan förebyggas och en eventuell senare barnskyddsanmälan kan undvikas. Av de tillfrågade respondenterna kände en till blanketten, medan tre respondenter inte var bekanta med den. En kommentar jag fick gällande blanketten var att ordet ”barnskyddslagen” på blanketten kan göra den svår att använda i samarbetet med föräldrarna.

11 Slutdiskussion och kritisk granskning

I detta kapitel diskuterar jag undersökningens resultat och hela processen med examensarbetet. Inledningsvis vill jag i slutdiskussionen återkoppla till syftet med detta examensarbete. I vilket skede och hur pedagogerna tar upp oron för ett barn med barnets föräldrar varierar lite mellan daghemmen som deltog i undersökningen. En del tar upp oron i ett mycket tidigt skede och tar upp mindre allvarliga ärenden i ”tambursituationen” när barnet överlämnas. Ifall ärendet är av svårare art, tas oron upp vid ett sammankallat möte. Vid ett annat daghem tas oron upp när pedagogerna ett par gånger har diskuterat sin gemensamma oro. Gemensamt för dem alla är att vid en stor oro diskuteras ”problemet” först inom daghemsavdelningen innan den tas upp med föräldrarna.

Användningen av Ta upp oron-metoden varierar stort mellan de daghem som deltagit i undersökningen. Ytterligheterna här är å ena sidan att använda den aktivt i det dagliga arbetet

samt använda sig av handlingssschemat som gjordes inom ”Kaste-projektet” till att å andra sidan inte ha någon kännedom i Ta upp oron-metoden och att den således inte används. De som har kunskaper i metoden och använder den, anser sig ha nytta av den. Även på basen av svaren i kapitel 8.4.1 (Kunskap och utbildning i Ta upp oron-metoden hos pedagogerna inom småbarnspedagogiken i medlemskommunerna) märker man att omfattningen av användningen av Ta upp oron-metoden varierar mellan medlemskommunerna inom Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad.

Pedagogerna i daghemmen känner alla till hur de ska gå till väga när oron för ett barn är stor och de behöver kontakta de sociala myndigheterna, de vet vem de ska vända sig till och har deras kontaktuppgifter. Gällande samarbetet mellan daghemmet och barnskyddet anser respondenterna att de får goda råd vid telefonkontakt. Samtliga respondenter önskar ett utökat och tätare samarbete med familjeservicecentralen.

Min uppfattning är att samtliga daghem som deltog i intervjun månar om ett förtroendefullt samarbete med föräldrarna. Jag har även förstått att oron för ett barn tas upp i något skede med föräldrarna. Pedagogerna månar om barnets bästa och diskuterar olika ärenden med föräldrarna och stöttar hela familjen genom att vara närvarande, lyssna, ge råd och vägleda samt uppmuntra att söka hjälp samt eventuellt själva hjälpa till att ordna olika stödformer. Min uppfattning är att alla daghem inte har kännedom om att de från daghemmens sida, i överenskommelse med föräldrarna, kan ta kontakt med de sociala myndigheterna för att få stödbehovet utrett. Jag anser att i det förtroendefulla samarbetet med föräldrarna får pedagogerna en god inblick i hur familjens vardag fungerar, föräldrarna kan anförtro pedagogerna det som känns svårt samt att pedagogerna vet hur barnet fungerar i en större eller mindre barngrupp. Detta gör att pedagogerna med sin breda bild av situationen kan ha en helt annan bild än vad personalen på t.ex. rådgivningen får av familjens kanske årliga besök. Ett tätare samarbete mellan daghemmet och familjeservicecentralen, tror jag, skulle göra att daghemmen i ett tidigare skede skulle ta kontakt med familjeservicecentralen och familjens första kontakt med familjeservicecentralen skulle bli att få stödbehovet utrett, istället för att som i nuläget bli föremål för barnskyddanmälan när problemen vuxit sig ännu större.

Gällande intervjuerna, tyckte jag att jag fick informativa svar på mina frågor. En fråga jag, nu efteråt sett, skulle ha kunnat fråga är ”Var går ”smärtgränsen” för att ta kontakt med de sociala myndigheterna?” Jag upplever att pedagogerna tar upp sin oro med föräldrarna, men i en del fall tas oron upp upprepade gånger gällande samma ärende. Där skulle jag nu efteråt

vara intresserad av att veta hur många gånger samma ärende tas upp innan det är dags att kontakta de sociala myndigheterna. Intervjusituationerna var mycket intressanta och lärorika. Det att respondenterna delgav mig situationer som de upplevt som svåra berörde mig. Respondenterna delade med sig av många tankar och erfarenheter, vilka jag vill ta med mig om och när barnträdgårdsläraryrket blir aktuellt för mig. Jag är tacksam för det engagemang de som deltagit i undersökningen visat och för den tid de har lagt på förberedelserna inför intervjun samt att de ville ta sig tid för själva intervjutillfället.

Överlag tycker jag att hela processen med examensarbetet har varit mycket lärorik och givande. Mina handledare vid familjeservicecentralen samt andra informationsgivare har gett mig mycket användbart och informativt material samt mina handledare vid Novia har bistått med hjälp och stöd.

Det jag kunde ha gjort annorlunda är sättet hur jag disponerade tiden mellan det att de första förfrågningarna (gällande deltagande i intervju) sändes ut fram tills det att fyra daghem samtyckt till intervju. Jag kunde ha sänt ut förfrågningarna mera effektivt, eftersom det tog två och en halv månad i anspråk att ordna respondenter. Jag trodde att det skulle vara mycket enklare att få pedagoger att ställa upp på intervjuerna, eftersom temat är aktuellt och därtill skulle pedagogerna ute på fältet ha getts en god möjlighet att ge feedback till familjeservicecentralen gällande samarbetet samt övriga önskemål gällande detta. Tyvärr drog således förfrågningarna ut på tiden, eftersom jag sände ut nya förfrågningar vartefter daghem avböjde. Nu i efterhand inser jag att jag kunde ha sänt ut förfrågan till samtliga daghemsföreståndare samtidigt, och ifall flera än fyra stycken skulle ha samtyckt till intervju, skulle jag ha gjort ett urval utgående från de intresserade.

Gällande hur svaren representerar hela den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Jakobstad och Larsmo, kan jag bara konstatera att de daghem som deltagit i undersökningen representerar endast en liten del av småbarnspedagogiken. Eftersom Larsmo är en liten kommun, har jag valt att inte nämna hur många intervjuer som gjorts på vardera orten, utan endast att de är fyra stycken totalt. Detta för att kunna bibehålla daghemmens anonymitet. Av samma anledning vill jag inte heller påpeka eventuella skillnader kommunerna emellan. (Gällande liknande sekretess vill jag påpeka att vissa situationer som respondenten redogjort för har jag valt att inte ta med i detta arbete. Detta eftersom situationen i sig kan avslöja vilket daghem det är fråga om.)

Jag hoppas att mitt examensarbete har gett upphov till diskussioner och reflektioner inom småbarnspedagogiken samt att min uppdragsgivare familjeservicecentralen vid Social- och

hälsovårdsverket i Jakobstad fått användbar information för sitt fortsatta arbete. En respondent berättade att intervjufrågorna gav upphov till intressanta diskussioner på arbetsplatsen. En pedagog på ett annat daghem, som senare avböjde medverkan i intervju, ansåg att det var bra att "Ta upp oron" aktualiserades och att de insåg att de behöver mera skolning i metoden. Det är viktigt att alla som känner en oro ingriper i ett tidigt skede, speciellt när det är fråga om barn och deras bästa. Detta gynnar alla både på individ- och samhällsnivå.

Källförteckning

- Ahonen, L., 2017. *Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Antila, P., Snellman, C. & Tuomela-Holti, B-H., (u.å.). Pohjanmaan perhekaste II Kaste familjeprojektet II i Österbotten, Slutrapport.
- Back, E., 2018a. Social- och hälsovårdsverket. Familjeservicecentralens organisation. Internt cirkulär.
- Back, E., 2018b. Barnskyddsstatistik 2017. Internt cirkulär.
- Back, E., 2018c. Barnskyddsanmälningar från dagvården 2012 – 2017. Internt cirkulär.
- Berger, A-S. (2017, 4 augusti). De minsta har fått ny läroplan. *Österbottens tidning*, s. 2.
- Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A., 2016. *Anknytning i förskolan. Vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Cornett, C. & Bakdal, K., 2015. *Befria samtalet. Grundbok i professionella samtal*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Edfelt, D., 2017. Systematiskt arbetssätt. Ingår i: Chipumbu Havelius, A., red. *Lågaffektivt bemötande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Enbacka, T., 2017. Staden Jakobstad. Barn inom småbarnspedagogiken 31.12.2017 (situationen 21.4.2017). Internt cirkulär.
- Eriksson, E. & Arnkil T. E., 2006. *Ta upp oron. En handbok i tidiga dialoger*. Stakes. Handböcker 64. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Gottberg, P-M., 2017. *Medkänslans pedagogik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E., 2017. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L., toim. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hilmarsson, H.T., 2012. *Samtalet med känslomässig intelligens*. (4 uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- Holme, I.M. & Krohn Sovang, B., 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (2 uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- Hujala, E. & Fonsén, E., 2017. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L., toim. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hwang, Ph. & Nilsson, B., 2011. *Utvecklingspsykologi*. (3 uppl.) Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.
- Institutet för hälsa och välfärd, 2017. *Lastensuojelun käsikirja*. [Online].

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet> [hämtat: 19.9.2017].

Jensen, E. & Jensen, H. 2008. *Professionellt föräldrasamarbete*. Stockholm: Liber AB.

Jonsdottir, F. & Nyberg, E., 2013. Erkännande, empowerment och demokratiska samtal. Ingår i: Harju, A. & Tallberg Broman, I., red. *Föräldrar, förskola och skola. Om mångfald, makt och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S., 2017. *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017 – 2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:30. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

Killén, K., 2014. *Förebyggande arbete i förskolan. Samspel och anknytning*. Lund: Studentlitteratur.

Kinge, E., 2008. *Barnsamtal: den framgångsrika samvaron och samtalets betydelse för barn med samspels svårigheter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T., 2016. *Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille*. (2. painos). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.

Larsmo kommun, 2017. *Planer inom småbarnspedagogik*. [Online]

<http://www.larsmo.fi/barn-och-utbildning/smabarnspedagogik/planer-inom-dagvarden> [hämtat: 27.10.2017].

Lillkvist, M. (2017, 6 september). Gratis dagvård utreds i Österbotten. *Österbottens tidning*, s. 5.

Lämsä, A-L. & Karhuniemi, T., 2013. Haastavan vanhemman kohtaaminen. Teoksessa: Lämsä, A-L., toim. *Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. Juva: Bookwell Oy.

Mäkinen, M., 2017. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L., toim. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nilsson, B. & Waldemarson, A-K., 2016. *Människor emellan. Grundbok i kommunikation och samtal*. Stockholm: Natur & Kultur.

Olsson, B-I. & Olsson K., 2017. *Barn med utmanande beteende. Tidiga insatser i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur AB.

Pramling Samuelsson I. & Sheridan, S., 2016. *Lärandets grogrund*. (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.

Rimpelä, M., 2013. Kasvatuskaaksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa: Lämsä, A-L., toim. *Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. Juva: Bookwell Oy.

Social- och Hälsovårdsministeriet, 2016. *Spetsprojekt. Program för utveckling av barn- och familjetjänster. Utkast till projektplan 8.3.2016 (Final)*. [Online]

http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_FINAL_080316_SV.pdf/28fd4c38-a638-4017-b6be-bb121c44886a [hämtat: 18.9.2017].

Social- och Hälsovårdsministeriet, 2017. Ett program för utveckling av barn- och familjetjänster. [Online]

<http://stm.fi/sv/spetsprojekt/barn-och-familjetjanster/projektbeskrivning>

[hämtat: 18.9.2017].

Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018a. Statistik över barnskyddets öppenvård 2012 – 2017. Internt cirkulär.

Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018b. Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet, barn. [Online]

<https://www.sochv.jakobstad.fi/download/21688/A%20href=> [hämtat: 18.2.2018].

Smidt, S., 2010. *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.

Stakes, 2005. *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. Handböcker 61. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turja, L., 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L., toim. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Unicef, 2017. *Barnkonventionen*. [Online]

<https://unicef.se/barnkonventionen> [hämtat: 12.9.2017].

Utbildningsstyrelsen, 2016. *Grunderna för planen för småbarnspedagogik*. Tammerfors: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Finlands författningssamling

Barnskyddslag 13.4.2007/417. www.finlex.fi. [hämtat 12.9.2017].

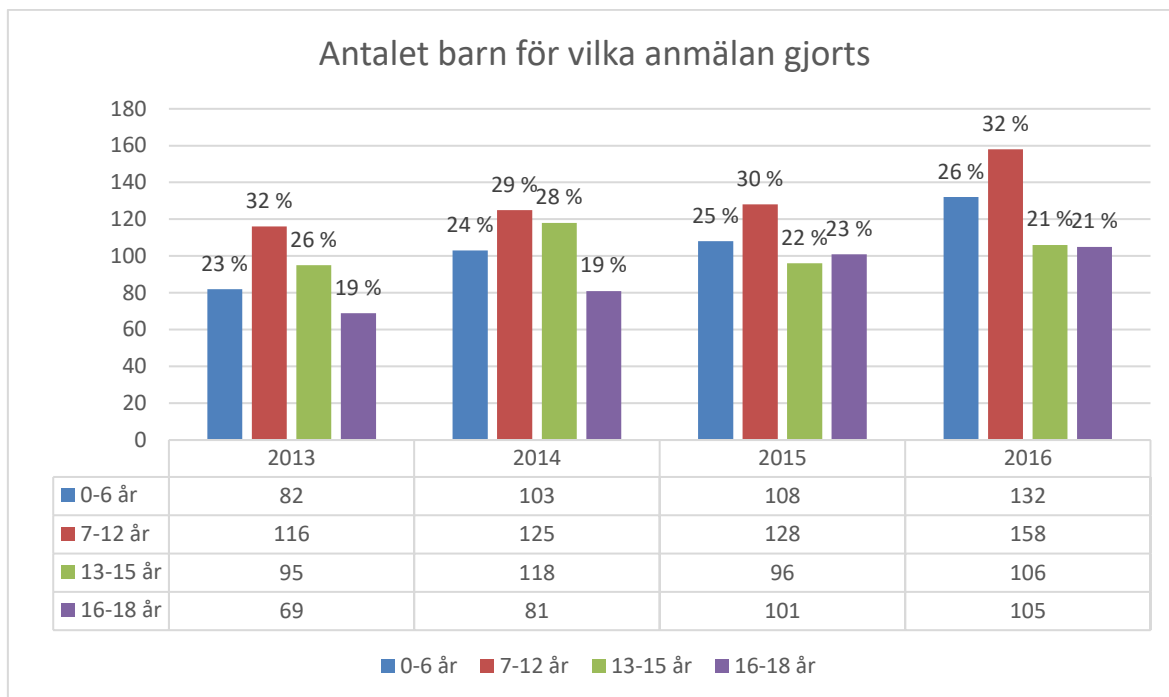
Förordning om barndagvård 16.3.1973/239. www.finlex.fi. [hämtat 12.9.2017].

Förvaltningslag 6.6.2003/434. www.finlex.fi. [hämtat 31.10.2017].

Lag om småbarnspedagogik 19.1.1973/36. www.finlex.fi. [hämtat 13.9.2017].

Socialvårdslag 30.12.2014/1301. www.finlex.fi. [hämtat 12.9.2017].

BILAGA 1

År 2013 Totalt 362 st

År 2014 Totalt 427 st

År 2015 Totalt 433 st

År 2016 Totalt 501 st

(Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad, 2018b).

BILAGA 2

Bästa pedagoger,

Mitt namn är Heidi Vesternäs och jag är vuxenstuderande vid Novias socionomutbildning.

Många aktörer har som uppgift att trygga barnens uppväxt, och småbarnspedagogiken har en viktig roll i detta. På uppdrag av familjeservicecentralen vid Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad gör jag en undersökning om daghemspersonalens förhållningssätt till oro för barn samt kontakten med de sociala myndigheterna. Undersökningen ingår som en del i mitt examensarbete. Är ni intresserade av att delta i min undersökning?

Frågeställningarna i min undersökning handlar om i vilket skede oron för ett barn tas till tals med vårdnadshavarna, hur pedagogerna tar upp oron (Ta upp oron-metoden eller på annat sätt?), vad som händer efter att oron tagits upp samt hur pedagogerna samverkar med/stöder föräldrarna.

Undersökningen genomförs som en gruppintervju eller diskussion tillsammans med två eller tre pedagoger och undertecknad. *Gruppintervjun sker inom januari eller de första veckorna i februari 2018.* Närmare tid och plats får pedagogerna bestämma. Om möjligt skulle gärna en pedagog som fått utbildning i Ta upp oron-metoden (ingick i KASTE-projektet för några år sedan) delta. Intervjun/diskussionen bandas in för att jag lättare ska kunna bearbeta materialet. Det inbandade materialet behandlas konfidentiellt, endast undertecknad har tillgång till materialet och det förstörs efter att undersökningen är slutförd.

Jag vore tacksam om jag fick möjlighet att intervjua Er. Jag tycker ämnet är mycket intressant och utmanande. Förutom att genomföra examensarbetet skulle jag, genom Era erfarenheter, få ta del av många lärorika och värdefulla tankar och kunskaper. Dessa skulle vara till stor nytta och hjälp för mig i mitt arbete som blivande pedagog.

Vid intresse finns möjlighet att ta del av intervjufrågorna på förhand.

Hoppas Ni har möjlighet att ta del av min förfrågan trots julförberedelserna! Ni får gärna diskutera detta i kollegiet, så kan jag återkomma om cirka en vecka. Ifall Ni har frågor innan dess, får Ni gärna kontakta mig.

Med vänlig hälsning,

Heidi Vesternäs

BILAGA 3

Intervjufrågor

- Har daghemmets samtliga pedagoger kunskaper i Ta upp oron-metoden?
- Används Ta upp oron-metoden i daghemmet?
 - * Fungerar metoden? Har pedagogerna nytta av den?
 - * I vilken omfattning används den?
- I vilket skede tas oron upp med föräldrarna?
- Hur tas oron till tals med föräldrarna?
 - * Vad händer efter att pedagogen tagit upp oron?
 - * Hur åtgärdas "problemet"?
- Var går "smärtgränsen" för att ta upp oron och itu med problemen?
 - * Hur långt går ni med barnet när det berättar om hemförhållanden, t.ex. att mamma och pappa har grälat?
 - * Hur långt går ni med föräldrarna?
- Vad är oro ur barnets måendeperspektiv?
 - * Vad hör till familjens värdegrund – vad är barnskydd (t.ex. ovårdat språkbruk)?
 - * Vad anser ni hör till livet och vad är barnskydd (t.ex. ett barns reaktion på skilsmässa)?
- Hur stöder pedagogerna föräldrarna och barnet (hela familjen)?
- När ni/pedagogen känner en *stor* oro för ett barn – hur gör ni/pedagogen?
- Känner ni till hur ni går till väga när oron är stor för ett barn så att ni behöver kontakta sociala myndigheter?
- Har ni gjort en barnskyddsanmälan? Varför/varför inte?
- Vilken är er/personalens syn på barnskydd?
- Hur fungerar samarbetet mellan daghemmet och barnskyddet?
- Hur ser det ideala samarbetet ut mellan daghemmet och barnskyddet?

BILAGA 4

KONTAKT MED SOCIALVÅRDEN FÖR BEDÖMNING AV STÖDBEHOVET
(35 § i socialvårdslagen och 25 a § i barnskyddslagen)

BARNSKYDDSANMÄLAN (25 § i barnskyddslagen)

Datum: Ärendet gäller: Socialt arbete för barnfamiljer Barnskydd Handikappservice

Barnets namn	Personbeteckning
Adress	Telefonnummer

Barnet bor hos:
 Modern Fadern Annan vårdnadshavare

Vårdnadshavarens namn	Telefonnummer
Vårdnadshavarens namn	Telefonnummer

Orsak till kontakten: vad har hänt, varför har barnet behov av socialvård eller barnskydd, vad är du orolig för och vad har redan gjorts (stöd som givits, nuvarande och tidigare tjänster, kontakter osv.)

Har barnet gett sitt samtycke till kontakt? ☐ Ja ☐ Nej	Är barnet medveten om kontakten? ☐ Ja ☐ Nej ☐ Vet ej
Tilläggsuppgifter:	
Har vårdnadshavarna gett sitt samtycke till kontakt? ☐ Ja ☐ Nej	Är vårdnadshavarna medvetna om kontakten? ☐ Ja ☐ Nej ☐ Vet ej
Tilläggsuppgifter:	

Anmälan gjord av: underskrift och namnförtydligande	Tjänsteställning/yrkesbeteckning och verksamhetsställe
Kontaktuppgifter (adress)	Telefonnummer

18.12.2017 J:\sochv\Blanketter\Socialomsorg\Bedömning av stödbehovet, barn.docx

Blanketten riktas till Staden Jakobstad, Socialt arbete för barnfamiljer eller Barnskydd eller Handikappservice, Pb 111, 68601 Jakobstad

SAMTYCKE TILL DELTAGANDE I BANDAD INTERVJU

Materialet i denna intervju används i examensarbetets undersökning som handlar om daghemspersonalens förhållningssätt till oro för barn samt kontakten med de sociala myndigheterna. Examensarbetet görs på uppdrag av Familjeservicecentralen inom Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad och hör till socionomutbildningen vid Nova i Vasa.

Att delta i intervjun är frivilligt och deltagaren kan när som helst avbryta intervjun om så önskas. Intervjun bandas in och behandlas konfidentiellt, endast intervjuaren har tillgång till materialet och det förstörs efter att materialet har sammanställts. Examensarbetets handledare vid Nova kan på begäran ta del av intervjuutskriften, i vilken inga namn på informanter framgår. Gällande undersökningen nämns undersökningsenheterna endast som "svenskspråkigt daghem i Jakobstad" och "daghem i Larsmo". Slutversionen av examensarbetet är offentlig.

Jag har tagit del av ovanstående information och ger mitt samtycke till detta.

Jakobstad ___/___ 2018

Informant

Heidi Vesternäs (intervjuare)